

ROMEO

WILLIAM
SHAKESPEARE

KRÁL
RICHARD III.

KING
RICHARD III

NAKLADATELSTVÍ
ROMEO

Tato kniha vychází za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky a jako součást výzkumného záměru na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy „Základy moderního světa v zrcadle literatury a filozofie“ (MSM 0021620824).

Král Richard III. přímo navazuje na tři díly **Krále Jindřicha VI.** Završuje tak první historickou tetralogii, ve které Shakespeare vylíčil války „dvou růží“, boje mezi Lancastery a Yorky probíhající v letech 1455–1485 a zakončené vítězstvím Jindřicha, hraběte z Richmondu, který jako král Jindřich VII. nastolil vládu tudorovské dynastie.

Hra vznikla někdy mezi lety 1592–1594 a patří do raného období Shakespearovy tvorby. Zatímco tři díly **Krále Jindřicha VI.** jsou psány rozmáchlým, kronikářským způsobem, **Král Richard III.** se soustřeďuje na příběh o vzestupu a pádu titulního hrdiny. Tím předznamenává největší Shakespearovy tragédie, jakými jsou **Julius Caesar**, **Hamlet**, **Othello**, **Macbeth** a **Král Lear**.

Obraz Richarda jako fyzicky i duševně pokřiveného člověka, jak ho dramatik pojmá, je z historického hlediska nespravedlivý. Dobový portrét ukazuje Richarda jako člověka vcelku pohledného, drobný tělesný defekt prý téměř odstranil usilovným cvičením. Pro zločiny, které se mu připisují, neexistují důkazy. Shakespeare ale není záměrným mystifikátorem. Přebírá výklad postavy ze soudobých pramenů, které z propagandistických důvodů očernují poražené nepřátele a vítají nástup Tudorců na trůn. Z těchto pramenů je nejvýznamnější nedokončená *Historie krále Richarda III.* z roku 1513 od humanisty Thomase Mora a dále kroniky Hallova (1569) a Holinshedova (1577, 1587), které v podobném duchu sledují Richardovy osudy až po jeho porážku a smrt v bitvě u Bosworthu. Je pravděpodobné, že se autor nechal inspirovat i dalšími texty, jako byla anonymní básnická sbírka *Zrcadlo pro vladaře*, nebo balady tzv. stanleyovského cyklu. Někteří badatelé upozorňují i na anonymní hru *Pravdivá tragédie Richarda Třetího* vydanou tiskem v roce 1594, která se sice se Shakespearovým dramatem mnohdy dějově míjí, ale žánrově se s ním shoduje.

Shakespearův **Král Richard III.** je vystaven na půdorysu senekovské tragédie, ale přebírá i postupy lidového divadla. Zejména titulní postava má řadu společných rysů s personifikovaným Hřichem středověkých moralit. V mnohém ovšem připomíná i titánské zlosyny z dramát *Tamerlán*, *Doktor Faust* a dalších, které napsal Christopher Marlowe (1564–1593), Shakespearův současník, kolega a rival z konkurenční divadelní společnosti. Zatímco ale Marlowovy postavy zlosynů jsou nadlidská monstra kona-

jící s potěchou zlo pro zlo samé, Richard je postavou veskrze lidskou, a proto mnohem složitější a tajemnější. Je sice ve všem všudy „darebák“, který se přes mrtvoly dere k moci bez sebemenších výčitek svědomí, Shakespeare ale neopomene ukázat kořeny a motivaci jeho krutého jednání. V Morově *Historii krále Richarda III.* mohl už sice dramatik načerpat řadu podnětů pro psychologické vykreslení postavy, ale prohloubil je a umocnil pasážemi podle vlastní invence. Richard je pod svou suverénní maskou člověkem šířaným nejistotou a komplexem méněcennosti ze své fyzické podoby i nedůstojného postavení u dvora. Je v nitru zraněným dítětem ovládaným potřebou mstít se světu za všechna příkoří, jimiž musel projít. Je ale i hráčem, který se pouští do předem ztracených akcí, a když v nich zvítězí, sám žasne nad svými netušenými schopnostmi. Dokáže být neodolatelným svůdcem i neohroženým obráncem země před cizími vojsky. Dokáže se smát celému světu i sám sobě. Ale jako člověk, který neuznává žádnou vyšší autoritu než sám sebe, žije jen pro přítomnou chvíli a přechodné extáze z momentálních triumfů. Ve chvíli, kdy se nejvyšší měrou naplní jeho ambice a on dál nemá, oč usilovat, ztrácí zájem. Tehdy začíná jeho pád. Na prahu smrti se jeho já třísť do tisíce protichůdných hlasů. Zůstává sám s vědomím, že až umře, „nikdo slzu neuroní“. A přece se umí v závěru znovu vzchopit a s výkřikem: „Království za koně!“ je zas připraven vsadit vše na jedinou kartu.

Věřohodnost titulní postavy je dána i morálně zdevastovaným prostředím, ve kterém se pohybuje. Kromě dětí se v Richardově okolí snad nenajde postava, která by byla bez viny. Richard je výjimečný pouze v tom, že spleť zločinů a křivd jde za svým cílem přímo a otevřeně.

Žánrem tragédie, tématem násilného převzetí královské moci i propracovanou psychologii titulní postavy, jejímž hnacím motorem je ctižádost, připomíná **Král Richard III.** o mnoho let pozdějšího **Macbetha**. Přesto jde o hry jiného druhu. **Macbeth** je především drama lidského svědomí, příběh o zrození zla v lidské duši. **Král Richard III.** je v první řadě drama politické. Popisuje v sevřeném dramatickém tvaru, bez dějových odboček, cestu k uchvácení trůnu a její politické i lidské důsledky. Při rekonstrukci historických událostí nešlo autorovi o faktografickou přesnost. Anglické dějiny mu posloužily hlavně jako varování pro současnost. Ve své první dramatické tetralogii ukazuje Shakespeare boj o politickou moc jako koloběh zločinu a trestu, v němž zlo plodí zlo a křivda se mstí novými křivdami. Vítězství Jindřicha Tudora nad Richardem mělo tento řetězec násilí přerušit a nastolit v Anglii klid a mír. Nicméně jak nejednoznačná bývá od počátků Shakespeareovy tvorby psychologie jeho postav, stejně daleko má k jednoznačnému výkladu i ideové vyznění této hry. Na to, aby

mohla hra vyústit v politicky angažovanou oslavu předků vládnoucí královny Alžběty I., je postava osvoboditele Jindřicha příliš málo heroická, zpochybněná jak jeho dvojníky na válečném poli, tak i skutečností, že přichází do Anglie v čele cizích vojsk. Naopak postava tyranského Richarda místy vzbuzuje až nepatřičné sympatie.

Téma historické spravedlnosti a naplnění osudu je ovšem v tomto dramatu dosti výrazné. Jeho zvěstovatelkami i nositelkami jsou především ženské postavy, pojímané zde jako nejzjevnější oběti mužské politické hry, přestože ani ony nejsou prosty viny. Odstavená královna Margaret, která ještě v předchozí části tetralogie ztělesňovala nelítostnou, mocichtivou saň, v **Králi Richardovi III.** vystupuje jako halasná výčitka utrpěné křivdy a svou kletbou předurčuje pád většiny protagonistů tragédie.

Hra je v mnohém poplatná klasickým vzorům – je zde motiv msty, chór lkajících či klnoucích žen se stylizovanou dikcí plnou rétorických figur, titulní postava se spiklenecky svěruje divákům se svými chystanými úklady a podobně. Zároveň ale autor svým uměním dokázal hranice žánru výrazně překročit. Shakespeare objevuje slovo jako hybatele dění. Velkou roli zde hrají kletba, pomluva, lichotka, zatímco vraždy a násilí se cudně skrývají v zákulisí. Určujícím principem se stává divadelnost. Richard ostentativně střídá role a vtahuje ostatní do své hry. Jako herec a principál pak zažívá největší porážku, když občané Londýna častují jeho velkolepou produkci, nástup na anglický trůn, mlčením. Shakespeare objevuje i kouzlo výrazové pestrosti. Teatrální výstupy až rituálního vzývání střídá ve hře drsný humor a kousavá ironie, pasáže úchvatné obraznosti přecházejí v místa prostého a jímavého citu.

Král Richard III. představuje v Shakespeareově tvorbě první výrazný mezník. Autor, který si už vyzkoušel své umění v žánrech tragédie, komedie i historické hry, dokázal v tomto dramatu naplnit staré formy novým obsahem a vytvořil nejen živoucí ústřední postavu, ale vykreslil i pochmurný obraz světa, vydaného napospas dravé moci. Hra, která byla koncipována jako součást širšího cyklu, se tak osamostatnila a jako autonomní dílo dobývá dodnes světová jeviště.

JIŘÍ JOSEK

KING RICHARD III

KRÁL RICHARD III.

DRAMATIS PERSONAE

KING EDWARD THE FOURTH
EDWARD, PRINCE OF WALES,
 afterwards KING EDWARD V
RICHARD, DUKE OF YORK
GEORGE, DUKE OF CLARENCE
RICHARD, DUKE OF GLOUCESTER,
 afterwards KING RICHARD III
A YOUNG SON OF CLARENCE (Edward, Earl of Warwick)
HENRY, EARL OF RICHMOND, afterwards KING HENRY VII
CARDINAL BOURCHIER, ARCHBISHOP OF CANTERBURY
THOMAS ROTHERHAM, ARCHBISHOP OF YORK
BISHOP OF ELY, John Morton
DUKE OF BUCKINGHAM
DUKE OF NORFOLK
EARL OF SURREY, his son
EARL RIVERS, brother to Elisabeth, King Edward's Queen
MARQUIS OF DORSET
LORD GREY
EARL OF OXFORD
LORD HASTINGS
LORD LOVELL
LORD STANLEY, EARL OF DERBY
SIR THOMAS VAUGHAN
SIR RICHARD RATCLIFFE
SIR WILLIAM CATESBY
SIR JAMES TYRREL
SIR JAMES BLUNT
SIR WALTER HERBERT
SIR WILLIAM BRANDON

} sons to the King

} brothers to the King

} her sons

O S O B Y

KRÁL EDWARD IV.
EDWARD, PRINC WALESKÝ,
 potom KRÁL EDWARD V.
RICHARD, VÉVODA Z YORKU
GEORGE, VÉVODA Z CLARENCE
RICHARD, VÉVODA Z GLOUCESTERU,
 potom KRÁL RICHARD III.
SYNEK VÉVODY Z CLARENCE (Edward, hrabě z Warwicku)
JINDŘICH, HRABĚ Z RICHMONDU, potom KRÁL JINDŘICH VII.
KARDINÁL BOURCHIER, ARCIBISKUP Z CANTERBURY
THOMAS ROTHERHAM, ARCIBISKUP Z YORKU
BISKUP Z ELY, John Morton
VÉVODA Z BUCKINGHAMU
VÉVODA Z NORFOLKU
HRABĚ ZE SURREY, jeho syn
HRABĚ RIVERS, bratr Alžběty, manželky krále Edwarda IV.
MARKÝZ Z DORSETU
LORD GREY
HRABĚ Z OXFORDU
LORD HASTINGS
LORD LOVELL
LORD STANLEY, HRABĚ Z DERBY
SIR THOMAS VAUGHAN
SIR RICHARD RATCLIFFE
SIR WILLIAM CATESBY
SIR JAMES TYRREL
SIR JAMES BLUNT
SIR WALTER HERBERT
SIR WILLIAM BRANDON

} synové Edwarda IV.

} bratři Edwarda IV.

} její synové

SIR ROBERT BRAKENBURY, Lieutenant of the Tower
 CHRISTOPHER URSWICK, a priest
 LORD MAYOR OF LONDON
 SHERIFF OF WILTSHIRE
 HASTINGS, a pursuivant
 TRESSEL }
 BERKELEY } gentlemen attending on Lady Anne
 ELIZABETH, Queen to King Edward IV
 MARGARET, widow of King Henry VI
 DUCHESS OF YORK, mother to King Edward IV
 LADY ANNE, widow of Edward, Prince of Wales, son to King Henry VI;
 afterwards married to Richard, the Duke of Gloucester
 A YOUNG DAUGHTER OF CLARENCE (Margaret)
 PRIEST
 SCRIVENER
 PAGE
 KEEPER
 Ghosts of Richard's victims, lords, gentlemen, and attendants; bishops,
 aldermen, citizens, soldiers, messengers, two murderers.

Scene: England

SIR ROBERT BRAKENBURY, velitel Toweru
 CHRISTOFOR URSWICK, kněz
 LONDÝNSKÝ STAROSTA
 WILTSHIRSKÝ ŠERIF
 HASTINGS, herold
 TRESSEL }
 BERKELEY } kavalíři z doprovodu princezny Anny
 ALŽBĚTA, manželka krále Edwarda IV.
 MARGARET, vdova po králi Jindřichovi VI.
 VÉVODKYNĚ Z YORKU, matka krále Edwarda IV.
 LADY ANNA, vdova po Edwardovi, synovi krále Jindřicha VI.;
 potom manželka Richarda, vévody z Gloucesteru
 DCERKA VÉVODY Z CLARENCE (Margaret)
 KNĚZ
 PÍSAŘ
 PÁŽE
 STRÁŽNÝ
 Duchové Richardových obětí, pánové, šlechta a družina, biskupové,
 radní, občané, vojáci, poslové, dva vrahové.

Scéna: Anglie

ACT I.

SCENE 1.

LONDON. A STREET.

Enter Richard, Duke of Gloucester, solus.

RICHARD Now is the winter of our discontent
Made glorious summer by this sun of York;
And all the clouds that lour'd upon our house
In the deep bosom of the ocean buried.
Now are our brows bound with victorious wreaths; 5
Our bruised arms hung up for monuments;
Our stern alarums chang'd to merry meetings,
Our dreadful marches to delightful measures.
Grim-visag'd war hath smooth'd his wrinkled front,
And now, instead of mounting barbed steeds 10
To fright the souls of fearful adversaries,
He capers nimbly in a lady's chamber
To the lascivious pleasing of a lute.
But I, that am not shap'd for sportive tricks,
Nor made to court an amorous looking-glass, 15
I, that am rudely stamp'd, and want love's majesty
To strut before a wanton ambling nymph,
I, that am curtail'd of this fair proportion,
Cheated of feature by dissembling nature,
Deform'd, unfinish'd, sent before my time 20
Into this breathing world scarce half made up,
And that so lamely and unfashionable
That dogs bark at me as I halt by them –
Why, I, in this weak piping time of peace,
Have no delight to pass away the time, 25
Unless to spy my shadow in the sun
And descant on mine own deformity.
And therefore, since I cannot prove a lover
To entertain these fair well-spoken days,
I am determin'd to prove a villain 30
And hate the idle pleasures of these days.
Plots have I laid, inductions dangerous,

JEDNÁNÍ I.

SCÉNA 1.

LONDÝN. NA ULICI.

Vystoupí Richard, vévoda z Gloucesteru, sám.

RICHARD Zavilou zimu změnil v léto York
a jeho slunce září na nebi.
Mračna, co visela nad královstvím,
jsou pohřbena hluboko na dně moře.
Čela si zdobíme teď vavříny, 5
chlubíme se svou pomlácenou zbrojí
a místo bitek pořádáme pitky.
Náš řízný krok se změnil v hopsasa.
Zuřivý voják se teď uculuje,
a místo aby cválal do boje 10
dát na pamětnou svému nepříteli,
se zapomíná v pokoji své slečny
za doprovodu chlípných popěvků.
Však já na tohle nejsem stavěný,
já nemůžu se zhlížet v zrcadle. 15
Jsem hrubý, nemám smysl pro lásku
a chuť se předvádět hanbatým holkám.
Jízlivá příroda mě ošídila
o půvab těla. Poslali mě na svět
předčasně, napůl zfušovaného. 20
Jsem křivý, znetvořený ošklivec,
tak obludný, že i psy bere ďas
a štěkají, když kulhám kolem nich.
A proto tenhle umrněný mír
mi nepřináší žádnou potěchu, 25
leda když sleduju v slunci svůj stín
a bavím se tím, jaký jsem to mrzák.
Takže když mi ten všemi velebený
čas nedává nic, co bych miloval,
nezbývá mi než z duše nenávidět 30
všechny a všechno a být darebák.
S úklady už jsem začal. Plácnul jsem

	By drunken prophecies, libels, and dreams, To set my brother Clarence and the King In deadly hate the one against the other; And if King Edward be as true and just As I am subtle, false, and treacherous, This day should Clarence closely be mew'd up About a prophecy which says that 'G' Of Edward's heirs the murderer shall be. Dive, thoughts, down to my soul. Here Clarence comes.	35
	<i>Enter Clarence, guarded, and Brakenbury.</i>	
	Brother, good day. What means this armed guard That waits upon your Grace?	
CLARENCE	His Majesty, Tendering my person's safety, hath appointed This conduct to convey me to th' Tower.	45
RICHARD	Upon what cause?	
CLARENCE	Because my name is George.	
RICHARD	Alack, my lord, that fault is none of yours: He should, for that, commit your godfathers. O, belike his Majesty hath some intent That you should be new-christ'ned in the Tower. But what's the matter, Clarence? May I know?	50
CLARENCE	Yea, Richard, when I know; for I protest As yet I do not; but, as I can learn, He hearkens after prophecies and dreams, And from the cross-row plucks the letter G, And says a wizard told him that by 'G' His issue disinherited should be. And for my name of George begins with 'G', It follows in his thought that I am he. These, as I learn, and such like toys as these Hath mov'd his Highness to commit me now.	55
RICHARD	Why, this it is when men are rul'd by women: 'Tis not the King that sends you to the Tower; My Lady Grey his wife, Clarence, 'tis she That tempers him to this extremity. Was it not she and that good man of worship, Anthony Woodville, her brother there, That made him send Lord Hastings to the Tower, From whence this present day he is delivered? We are not safe, Clarence; we are not safe!	60
		65
		70

	v opilosti pár křivých nařčení, jež mého bratra krále Edwarda poštvaly proti vévodovi z Clarence, což je můj bratr George. Je-li král stejně bezelstný jak já lstivý, měl by George být ještě dneska zatčen pro věštbu, že vrahem synů krále bude ten, jehož jméno začíná písmenem G. Myšlenky, skryjte se. Přichází Clarence. <i>Vystoupí Clarence, vedený stráží, a Brakenbury.</i>	35
	Dobrý den, bratře. Kdo ti přidělil ten doprovod?	
CLARENCE	Kdo? Jeho Veličenstvo. Bojí se o mé bezpečí, a proto mě odvádějí přímo do Toweru.	45
RICHARD	A proč?	
CLARENCE	Protože se jmenuji George.	
RICHARD	To není tvoje vina. Za to by měli spíš pykat tvoji kmotří, bratře. Anebo tě snad Jeho Veličenstvo chce v Toweru nechat znovu pokřtít líp? Vážně, Clarenci, pověz, co se stalo?	50
CLARENCE	Povím ti to, Richarde, až to zjistím. Já nevím nic, jenom jsem slyšel, že král teď dá na věštbu. Z abecedy vyhostil G, protože nějaký mudrc mu řekl, že to písmeno má snad na jeho syny spadenou; a protože mé jméno George G má, prý vrahem jeho dětí mám být já. Pro tohle a pár dalších pitomostí jsem nyní zjevně v jeho nemilosti.	55
RICHARD	Takhle to je, když mužům žena vládne. Ona tě dala zatknout, a ne král. To jeho žena, lady Greyová, ta ponouká ho k těmhle výstřelkům. To přece ona a ten vzácný pán Anthony Woodville, její bratr, dali do Toweru zavřít lorda Hastingsa, kterého až dnes propouštějí domů. Jsme v nebezpečí, bratře, v nebezpečí!	60
		65
		70

CLARENCE	By heaven, I think there is no man is secure But the Queen's kindred, and night-walking heralds That trudge betwixt the King and Mistress Shore. Heard you not what an humble suppliant Lord Hastings was, for his delivery?	75
RICHARD	Humbly complaining to her deity Got my Lord Chamberlain his liberty. I'll tell you what: I think it is our way, If we will keep in favour with the King, To be her men and wear her livery. The jealous o'er-worn widow, and herself, Since that our brother dubb'd them gentlewomen, Are mighty gossips in our monarchy.	80
BRAKENBURY	I beseech your Graces both to pardon me: His Majesty hath straitly given in charge That no man shall have private conference, Of what degree soever, with his brother.	85
RICHARD	Even so; and please your worship, Brakenbury, You may partake of any thing we say. We speak no treason, man; we say the King Is wise and virtuous, and his noble queen Well struck in years, fair, and not jealous; We say that Shore's wife hath a pretty foot, A cherry lip, a bonny eye, a passing pleasing tongue; And that the Queen's kindred are made gentlefolks. How say you, sir? Can you deny all this?	90
BRAKENBURY	With this, my lord, myself have naught to do.	
RICHARD	Naught to do with Mistress Shore? I tell thee, fellow, He that doth naught with her, excepting one, Were best to do it secretly, alone.	100
BRAKENBURY	What one, my lord?	
RICHARD	Her husband, knave! Wouldst thou betray me?	
BRAKENBURY	I do beseech your Grace to pardon me, and withal Forbear your conference with the noble Duke.	
CLARENCE	We know thy charge, Brakenbury, and will obey.	105
RICHARD	We are the Queen's abjects and must obey. Brother, farewell. I will unto the King, And whatsoever you will employ me in – Were it to call King Edward's widow 'sister' – I will perform it to enfranchise you. Meantime, this deep disgrace in brotherhood	110

CLARENCE	Nikdo si není jistý životem, jen lidé královny a královi poslůčci k jeho drahé Shoreové. Slyšels, co se jí Hastings naprosil, než vymohla mu návrat z vězení?	75
RICHARD	Komoří padne na zem před milenku královu, a je rázem z basy venku. Krále bychom si mohli získat tím, kdybychom si oblékli její livrej a šli k ní do služby. Co král ty dvě, žárlivou vdovu i svou metresu, povýšil svorně mezi urozené, v království vládnou ženské klevety.	80
BRAKENBURY	Omlouvám se, pánové, ale král mi přísně nařídil, že zatčený má zakázáno mluvit s kýmkoli, ať má ten člověk jakoukoli hodnost.	85
RICHARD	Tak je to? Brakenbury, neměj strach. O čem mluvíme, není tajemství a žádná velezrada. Říkáme, že král je moudrý, vznešený a královna, byť v letech, není vůbec žárlivá. Říkáme, že ta Shoreová je kus, má hezké nohy, rty a hbitý jazyk. A z královnina rodu že je šlechta. A to je vše. Chcete to popřít, pane?	90
BRAKENBURY	Do těchhle věcí já nos nestrkám.	
RICHARD	Hlavně ho nestrkejte do Shoreové. Do ní ho může strkat jenom jeden a ostatní si musí dávat pozor.	100
BRAKENBURY	Jeden, a kdo?	
RICHARD	Její muž, troubo! Chtěls mě nachytat?	
BRAKENBURY	Mylorde, omlouvám se, ale prosím, ukončete rozhovor s vévodou.	
CLARENCE	Známe váš úkol, podvolíme se.	105
RICHARD	Jak volové pod bičem královny. Sbohem, bratře. Já půjdu za králem a udělám vše, i kdybych měl jeho vdovičce říkat „drahá sestřičko“, aby tě pustil na svobodu. Věř mi, že tenhle rozkol mezi námi bratry	110

	Touches me deeper than you can imagine.	
CLARENCE	I know it pleaseth neither of us well.	
RICHARD	Well, your imprisonment shall not be long; I will deliver you, or else lie for you. Meantime, have patience.	115
CLARENCE	I must, perforce. Farewell. <i>Exeunt Clarence, Brakenbury, and guard.</i>	
RICHARD	Go, tread the path that thou shalt ne'er return. Simple, plain Clarence, I do love thee so That I will shortly send thy soul to heaven, If heaven will take the present at our hands. But who comes here? The new-delivered Hastings? <i>Enter Lord Hastings.</i>	120
HASTINGS	Good time of day unto my gracious lord!	
RICHARD	As much unto my good Lord Chamberlain! Well are you welcome to the open air. How hath your lordship brooked imprisonment?	125
HASTINGS	With patience, noble lord, as prisoners must; But I shall live, my lord, to give them thanks That were the cause of my imprisonment.	
RICHARD	No doubt, no doubt; and so shall Clarence too; For they that were your enemies are his, And have prevail'd as much on him as you.	130
HASTINGS	More pity that the eagles should be mew'd Whiles kites and buzzards prey at liberty.	
RICHARD	What news abroad?	
HASTINGS	No news so bad abroad as this at home: The King is sickly, weak, and melancholy, And his physicians fear him mightily.	135
RICHARD	Now, by Saint John, that news is bad indeed. O, he hath kept an evil diet long And overmuch consum'd his royal person! 'Tis very grievous to be thought upon. Where is he? In his bed?	140
HASTINGS	He is.	
RICHARD	Go you before, and I will follow you. <i>Exit Hastings.</i> He cannot live, I hope, and must not die Till George be pack'd with posthorse up to heaven.	145

	mě bolí víc, než dávám najevo.	
CLARENCE	Nikdo z nás z toho nemůže mít radost.	
RICHARD	Dlouho tam nebudeš, to zařídím. Nebo si půjdu sednout místo tebe. Buď trpělivý.	115
CLARENCE	Co mi zbývá? Sbohem. <i>Odejdou Clarence, Brakenbury a stráž.</i>	
RICHARD	Běž cestou, po které se nevrátíš, prostinký Clarenci. Mám tě tak rád, že tvoji duši pošlu do nebe, jestli ji nebe přijme, ode mne. Kdo to jde? Právě propuštěný Hastings? <i>Vystoupí lord Hastings.</i>	120
HASTINGS	Přeji vám, vzácný pane, dobrý den!	
RICHARD	A já vám rovněž, drahý komoří. Vítejte zpátky venku. Jak jste snášel ten pobyt ve vězení, mylorde?	125
HASTINGS	Trpělivě, jak vězni přísluší. Těm, kterým vděčím za tu pohanu, se ale náležitě odvděčím.	
RICHARD	Správně! Můj bratr Clarence se k vám přidá. Máte společné nepřátele, kteří mu ublížili stejně jako vám.	130
HASTINGS	Je smutné, když jsou v kleci orlové a krkavci a vrány mají prě.	
RICHARD	Máte nějaké zprávy ze světa?	
HASTINGS	Nejhorší zprávy jsou ty z domova. Král stůně na těle i na duchu. Doktoři o něj mají obavy.	135
RICHARD	Proboha, to je zlé. Nešetřil se už hodně dlouho, takže musí být přesprávil vyčerpaný. Chudák král. To je opravdu smutná novina. A kde je? Leží?	140
HASTINGS	Musel ulehnout.	
RICHARD	Jděte tam napřed, přijdu za vámi. <i>Odejde Hastings.</i> Snad brzy zemře, ale ještě ne. Ne dřív, než George pošlu do nebe.	145

I'll in to urge his hatred more to Clarence
 With lies well steel'd with weighty arguments;
 And, if I fail not in my deep intent,
 Clarence hath not another day to live;
 Which done, God take King Edward to his mercy, 150
 And leave the world for me to bustle in!
 For then I'll marry Warwick's youngest daughter.
 What though I kill'd her husband and her father?
 The readiest way to make the wench amends
 Is to become her husband and her father; 155
 The which will I, not all so much for love
 As for another secret close intent,
 By marrying her which I must reach unto.
 But yet I run before my horse to market.
 Clarence still breathes; Edward still lives and reigns; 160
 When they are gone, then must I count my gains.
Exit.

SCENE 2.

LONDON. ANOTHER STREET.

*Enter corpse of King Henry the Sixth, with halberds
 to guard it; Lady Anne being the mourner, attended
 by Tressel and Berkeley.*

ANNE Set down, set down your honourable load,
 If honour may be shrouded in a hearse,
 Whilst I awhile obsequiously lament
 Th' untimely fall of virtuous Lancaster.
 Poor key-cold figure of a holy king! 5
 Pale ashes of the house of Lancaster!
 Thou bloodless remnant of that royal blood!
 Be it lawful that I invoke thy ghost
 To hear the lamentations of poor Anne,
 Wife to thy Edward, to thy slaughtered son, 10
 Stabb'd by the self-same hand that made these wounds.
 Lo, in these windows that let forth thy life
 I pour the helpless balm of my poor eyes.
 O, cursed be the hand that made these holes!
 Cursed the heart that had the heart to do it! 15
 Cursed the blood that let this blood from hence!
 More direful hap betide that hated wretch

Jdu za králem a ještě přiživím
 lživými, však pádnými argumenty
 v něm zlobu proti Clarencovi. Jestli
 to vyjde, George se rána nedožije. 150
 Takže až Bůh Edwarda povolá,
 pak mně bude svět ležet u nohou!
 Ožením se s nejmladší z Warwicků.
 Že jsem jí zabil manžela i otce,
 nejlíp se holce odškodním tím, že se
 jí manželem a otcem stanu já. 155
 Ne proto, že bych ji snad miloval,
 ale spíš z jistých tajných záměrů,
 pro které je ta svatba nezbytná.
 Však neříkej hop, dokud nepřeskočíš.
 Clarence dýchá; Edward je dosud král, 160
 a dokud žijí, nic jsem nevyhrál.
Odejde.

SCÉNA 2.

LONDÝN. JINDE NA ULICI.

*Vystoupí průvod s rakví Jindřicha VI., provázený stráží.
 Ve smutečním průvodu jde lady Anna a s ní
 Tressel a Berkeley.*

ANNA Dolů, dolů s tím vzácným nákladem,
 může-li vzácné být, co půjde pod zem,
 ať můžu zaplakat nad předčasným
 odchodem šlechtného Lancastera. 5
 Ty na kost ztuhlé tělo krále světce!
 Sinalý ostatku slavného rodu!
 Bezkrevná trosko krve královské!
 Kéž směla bych tvou duši přivolat
 k nárkům nebohé Anny, manželky 10
 Edwarda, tvého syna, zabitého
 touž rukou, která tebe probodala.
 Okny tvých ran ti život odletěl
 a já je marně kropím slzami.
 Proklínám ruku, jež je zasadila,
 srdce, jež mělo srdce ten čin spáchat, 15
 proklínám krev, jež prolila tvou krev!
 Zmijím, pavoukům, žábám, nijaké

	That makes us wretched by the death of thee Than I can wish to adders, spiders, toads, Or any creeping venom'd thing that lives!	20
	If ever he have child, abortive be it, Prodigious, and untimely brought to light, Whose ugly and unnatural aspect May fright the hopeful mother at the view, And that be heir to his unhappiness!	25
	If ever he have wife, let her be made More miserable by the death of him Than I am made by my young lord and thee! Come, now towards Chertsey with your holy load, Taken from Paul's to be interred there;	30
	And still, as you are weary of this weight, Rest you, whiles I lament King Henry's corpse. <i>The bearers take up the coffin.</i> <i>Enter Richard.</i>	
RICHARD	Stay, you that bear the corpse, and set it down.	
ANNE	What black magician conjures up this fiend To stop devoted charitable deeds?	35
RICHARD	Villains, set down the corpse; or, by Saint Paul, I'll make a corpse of him that disobeys!	
1. GENTLEMAN	My lord, stand back, and let the coffin pass.	
RICHARD	Unmannerd dog! Stand thou, when I command. Advance thy halberd higher than my breast, Or, by Saint Paul, I'll strike thee to my foot And spurn upon thee, beggar, for thy boldness.	40
	<i>The bearers set down the coffin.</i>	
ANNE	What, do you tremble? Are you all afraid? Alas, I blame you not, for you are mortal, And mortal eyes cannot endure the devil.	45
	Avaunt, thou dreadful minister of hell! Thou hadst but power over his mortal body, His soul thou canst not have; therefore, be gone.	
RICHARD	Sweet saint, for charity, be not so curst.	
ANNE	Foul devil, for God's sake, hence and trouble us not; For thou hast made the happy earth thy hell Fill'd it with cursing cries and deep exclams. If thou delight to view thy heinous deeds, Behold this pattern of thy butcheries. O, gentlemen, see, see! Dead Henry's wounds	55

	havěti, co se plazí po zemi, nepřeji větší zlo než zloději, jenž nás o tebe sprostě oloupil.	20
	Jestli bude mít dítě, ať je to předčasně narozená zrůda, skřet, tak ošklivý a odpudivý, že se i jeho matka hnusem otrěse. Ať po něm zdědí jen to nejhorší!	25
	A bude-li mít ženu, ať je pro ni horší to, že on žije, než je pro mě smrt mého manžela a nyní vaše! Jdem do Chertsey s tím svatým nákladem a tam ho uložíme do hrobu.	30
	Odpočívajte cestou a já vždy nad králem Jindřichem si zapláču. <i>Nosiči zvednou rakev.</i> <i>Vystoupí Richard.</i>	
RICHARD	Nosiči, stát! Tu rakev položte.	
ANNA	Kdo vyčaroval toho satanáše, aby nám bránil v bohu libém činu?	35
RICHARD	Při svatém Pavlu, dolů s mrtvolou, dřív než udělám mrtvoly já z vás!	
1. PÁN	Ustupte, pane, nechte projít průvod.	
RICHARD	Ty drzý pse! Stůj, když ti poroučím. Jestli nesklopíš zbraň, tak, při všech svatých, srazím tě k zemi a za tvoji drzost tě zmlátím tak, že už se nepostavíš.	40
	<i>Nosiči položí rakev na zem.</i>	
ANNA	Třese se? Vy se ho bojíte? Já se vám nedivím, jste jenom lidi a lidi mají strach, když vidí ďábla.	45
	Zmiz, pekelníku! Měl jsi nad ním moc, dokud byl živý. Teď je po smrti. Už jeho duši nezískáš, tak zmiz!	
RICHARD	Svěťice, slitování. Ne tak přikře!	
ANNA	Ty ďáble, pryč, a už nás netrap. Ty jsi proměnil šťastnou zemi v peklo, plné nářků a proklínání. Jestli chceš, podívej se na svoje hnusné skutky. Vidíš, tohle je tvoje dílo kata. Pánové, hleďte! Jindřichovy rány	55

Open their congeal'd mouths and bleed afresh.
Blush, blush, thou lump of foul deformity,
For 'tis thy presence that exhales this blood
From cold and empty veins where no blood dwells;
Thy deeds inhuman and unnatural 60
Provokes this deluge most unnatural.
O God, which this blood mad'st, revenge his death!
O earth, which this blood drink'st, revenge his death!
Either, heav'n, with lightning strike the murd'rer dead;
Or, earth, gape open wide and eat him quick, 65
As thou dost swallow up this good king's blood,
Which his hell-govern'd arm hath butchered.

RICHARD Lady, you know no rules of charity,
Which renders good for bad, blessings for curses.

ANNE Villain, thou knowest nor law of God nor man: 70
No beast so fierce but knows some touch of pity.

RICHARD But I know none, and therefore am no beast.

ANNE O wonderful, when devils tell the truth!

RICHARD More wonderful when angels are so angry.
Vouchsafe, divine perfection of a woman, 75
Of these supposed crimes to give me leave
By circumstance but to acquit myself.

ANNE Vouchsafe, diffus'd infection of a man,
Of these known evils but to give me leave
By circumstance to accuse thy cursed self. 80

RICHARD Fairer than tongue can name thee, let me have
Some patient leisure to excuse myself.

ANNE Fouler than heart can think thee, thou canst make
No excuse current but to hang thyself.

RICHARD By such despair I should accuse myself. 85

ANNE And by despairing shalt thou stand excused
For doing worthy vengeance on thyself
That didst unworthy slaughter upon others.

RICHARD Say that I slew them not?

ANNE Then say they were not slain.
But dead they are, and, devilish slave, by thee. 90

RICHARD I did not kill your husband.

ANNE Why, then he is alive.

RICHARD Nay, he is dead, and slain by Edward's hands.

už zaschlé opět čerstvě krvácejí.
Styď se, ty pokřivená kreaturo.
To tvoje přítomnost nutí tu krev
vytákat ze studených, prázdných žil. 60
Tvé nelidské, zvrácené zločiny
převracejí přirozený řád světa.
Bože, jenž dals nám krev, pomsti tu smrt!
Země, již dáme krev, pomsti tu smrt!
Buďto mu, nebe, bleskem hlavu sraz,
nebo ho, země, pohlt', jako jsi 65
pohltila krev královskou, již on
pekelnou rukou z krále vycedil.

RICHARD Nevíte, madam, že se patří zlo
oplácet dobrem, hrubost milostí?

ANNA Lotře, ty nectíš žádné zákony. 70
I zvíře někdy bývá soucitné.

RICHARD Pak nejsem zvíře. Já soucitný nejsem.

ANNA Heleďme, zázrak. Ďábel mluví pravdu.

RICHARD Zázrak nad zázraky. Anděl se čertí. 75
Dovol mi, vzore ženské líbeznosti,
abych se z těch údajných přečinů
bod po bodu před tebou očistil.

ANNA Dovol mi, vzore mužské špinavosti,
abych ti bod po bodu dokázala
tvé zločiny a proklela tě za ně. 80

RICHARD Ty, jež jsi krásnější nad všechna slova,
dej mi čas, abych se ti omluvil.

ANNA Ty, jenž jsi podlejší nad pomyšlení,
omluv se mi tím, že se oběsíš.

RICHARD Tím zoufalým činem bych přiznal vinu. 85

ANNA Tím zoufalým činem bys vinu smyl.
Čestně se odprav, abys napravil
křivdy na těch, co bezectně jsi zabil.

RICHARD A co když nezabil?

ANNA A copak žijí?
Mrtví jsou, ďáble, tys je zavraždil. 90

RICHARD Tvého manžela ne.

ANNA Pak ještě žije.

RICHARD Ne, nežije. Víš, kdo ho zabil? Edward.

ANNE In thy foul throat thou liest: Queen Margaret saw
Thy murd'rous falchion smoking in his blood;
The which thou once didst bend against her breast, 95
But that thy brothers beat aside the point.

RICHARD I was provoked by her sland'rous tongue
That laid their guilt upon my guiltless shoulders.

ANNE Thou wast provoked by thy bloody mind,
That never dream'st on aught but butcheries. 100
Didst thou not kill this king?

RICHARD I grant ye, yea.

ANNE Dost grant me, hedgehog? Then, God grant me too
Thou mayst be damned for that wicked deed!
O, he was gentle, mild, and virtuous!

RICHARD The better for the King of Heaven, that hath him. 105

ANNE He is in heaven, where thou shalt never come.

RICHARD Let him thank me that holp to send him thither,
For he was fitter for that place than earth.

ANNE And thou unfit for any place but hell.

RICHARD Yes, one place else, if you will hear me name it. 110

ANNE Some dungeon.

RICHARD Your bed-chamber.

ANNE Ill rest betide the chamber where thou liest!

RICHARD So will it, madam, till I lie with you.

ANNE I hope so.

RICHARD I know so. But, gentle Lady Anne,
To leave this keen encounter of our wits, 115
And fall something into a slower method –
Is not the causer of the timeless deaths
Of these Plantagenets, Henry and Edward,
As blameful as the executioner?

ANNE Thou wast the cause and most accurs'd effect. 120

RICHARD Your beauty was the cause of that effect.
Your beauty that did haunt me in my sleep
To undertake the death of all the world
So I might live one hour in your sweet bosom.

ANNE If I thought that, I tell thee, homicide, 125
These nails should rend that beauty from my cheeks.

RICHARD These eyes could not endure that beauty's wreck;
You should not blemish it if I stood by.

ANNA Lžeš. Viděla tě královna Margaret
a s mečem potřísněným jeho krví
jsi vyrazil i proti ní. Tví bratři 95
tě zastavili, jinak bys ji zabil.

RICHARD Vyprovokovala mě tím, že mě
nespravedlivě obviňovala.

ANNA Jestli tě něco vyprovokovalo,
pak jedině tvá věčná krvelačnost. 100
Krále jsi nezabil?

RICHARD To připouštím.

ANNA Připouštíš, přišero? Pak, Bože, spust'
na toho lumpa boží dopuštění!
Jaký byl mírný, ctnostný, vznešený!

RICHARD Pak z něho v nebi musejí mít radost. 105

ANNA Je v nebi, kam ty nikdy nedojdeš.

RICHARD Měl by mi poděkovat, že tam je.
Nebe je pro něj vhodnější než země.

ANNA A pro tebe je nejvhodnější peklo.

RICHARD Já vím o místě ještě vhodnějším. 110

ANNA A to je co? Vězení?

RICHARD Tvoje postel.

ANNA Leda bys do ní leh a nikdy nevstal!

RICHARD Nikdy bych nevstal, kdybych ležel s tebou.

ANNA To doufám.

RICHARD Já to vím. Však, drahá Anno,
dost vtípkování a teď mluvmě vážně. 115
Nesměšujme následky s příčinou.
Což ten, kdo zničil Plantagenety,
Jindřicha s Edwardem, je bez viny,
a kdo ho potrestal, je sprostý vrah?

ANNA Ty jsi příčina strašných následků. 120

RICHARD Já ne. Ty. Tvoje krása za to může.
Tvá krása nedala mi v noci spát,
pro ni jsem toužil zničit celý svět,
abych se mohl ohrát na tvých prsou.

ANNA Kdyby to byla pravda, vrahu, svými
nehty tu krásu vydrápu si z tváří. 125

RICHARD Tu zkázu krásy moje oči by
nepřežily. Nenič ji, dokud žiji.

As all the world is cheered by the sun,
So I by that; it is my day, my life. 130

ANNE Black night o'ershade thy day, and death thy life!

RICHARD Curse not thyself, fair creature; thou art both.

ANNE I would I were, to be reveng'd on thee.

RICHARD It is a quarrel most unnatural,
To be reveng'd on him that loveth thee. 135

ANNE It is a quarrel just and reasonable,
To be reveng'd on him that kill'd my husband.

RICHARD He that bereft thee, lady, of thy husband
Did it to help thee to a better husband.

ANNE His better doth not breathe upon the earth. 140

RICHARD He lives that loves thee better than he could.

ANNE Name him.

RICHARD Plantagenet.

ANNE Why, that was he.

RICHARD The self-same name, but one of better nature.

ANNE Where is he?

RICHARD Here.
She spits at him.

Why dost thou spit at me?

ANNE Would it were mortal poison, for thy sake! 145

RICHARD Never came poison from so sweet a place.

ANNE Never hung poison on a fouler toad.
Out of my sight! Thou dost infect mine eyes.

RICHARD Thine eyes, sweet lady, have infected mine.

ANNE Would they were basilisks to strike thee dead! 150

RICHARD I would they were, that I might die at once;
For now they kill me with a living death.
Those eyes of thine from mine have drawn salt tears,
Sham'd their aspects with store of childish drops.
These eyes, which never shed remorseful tear, 155
No, when my father York and Edward wept
To hear the piteous moan that Rutland made
When black-fac'd Clifford shook his sword at him;
Nor when thy warlike father, like a child,
Told the sad story of my father's death, 160
And twenty times made pause to sob and weep

Tak jako slunce oblažuje svět,
z tvé krásy rodí se můj den, mé žití. 130

ANNA Černou noc na tvůj den! Na žití smrt!

RICHARD Obojím jsi mi ty. Proklínáš sebe.

ANNA Kéž bych tím byla, mohla bych se mstít.

RICHARD Je proti přírodě nenávidět
toho, který tě tolik miluje. 135

ANNA Je zcela přirozené nenávidět
bídáka, co mi zabil manžela.

RICHARD Zbavil tě manžela, aby ti tím
pomohl k lepšímu manželovi.

ANNA Lepší než on se dosud nenarodil. 140

RICHARD Lepší než on je dosud naživu.

ANNA Kdo?

RICHARD Plantagenet.

ANNA To byl i můj muž.

RICHARD Má stejné jméno, lepší povahu.

ANNA A kde je?

RICHARD Zde.
Anna na něho plivne.

Tys na mě plivla? Proč?

ANNA Škoda že moje slina není jed! 145

RICHARD Mohl by skanout jed z tak sladkých úst?

ANNA Mohl by padnout jed na větší hnus?
Jdi pryč! Nebo mé oči nakazíš.

RICHARD Tvé oči, drahá, nakazily mé.

ANNA Doufám, že smrtelně nakazily! 150

RICHARD I já v to doufám. Toužím zemřít hned,
a neumírat dlouze zaživa.
Z tvých očí do mých očí vhrkly slzy
a dětský pláč mi zamlžuje svět.
Mně, který nikdy nebrečel. Ba ani 155
když otec York a Edward plakali
pohnuti hrůzným nářkem Rutlanda,
když na něj běsný Clifford tasil meč.
Nebo když mi tvůj otec, válečník,
vyprávěl, jak můj otec zahynul, 160
a sám se přitom dusil slzami,

That all the standers-by had wet their cheeks
 Like trees bedash'd with rain. In that sad time
 My manly eyes did scorn an humble tear;
 And what these sorrows could not thence exhale 165
 Thy beauty hath, and made them blind with weeping.
 I never sued to friend nor enemy;
 My tongue could never learn sweet smoothing word;
 But, now thy beauty is propos'd my fee,
 My proud heart sues, and prompts my tongue to speak.
She looks scornfully at him.
 Teach not thy lip such scorn; for it was made
 For kissing, lady, not for such contempt.
 If thy revengeful heart cannot forgive,
 Lo here I lend thee this sharp-pointed sword;
 Which if thou please to hide in this true breast 175
 And let the soul forth that adareth thee,
 I lay it naked to the deadly stroke,
 And humbly beg the death upon my knee.
He lays his breast open; she offers at it with his sword.
 Nay, do not pause; for I did kill King Henry –
 But 'twas thy beauty that provoked me. 180
 Nay, now dispatch; 'twas I that stabb'd young Edward –
 But 'twas thy heavenly face that set me on.
She falls the sword.
 Take up the sword again, or take up me.
 ANNE Arise, dissembler; though I wish thy death,
 I will not be thy executioner. 185
 RICHARD Then bid me kill myself, and I will do it;
 ANNE I have already.
 RICHARD That was in thy rage.
 Speak it again, and even with the word
 This hand, which for thy love did kill thy love,
 Shall for thy love kill a far truer love; 190
 To both their deaths shalt thou be accessory.
 ANNE I would I knew thy heart.
 RICHARD 'Tis figur'd in my tongue.
 ANNE I fear me both are false.
 RICHARD Then never was man true. 195
 ANNE Well, well put up your sword.

že všichni kolem byli uplakaní
 jak stromy za deště. V těch smutných chvílích
 jsem já byl chlap a slzu neuronil. 165
 Kdejaký žal mé oči nechal suché,
 tvá krása je však pláčem oslepila.
 Neprosil jsem se nikdy nikoho
 a neučil svůj jazyk lichotkám,
 ale tvá krása vybírá si daň
 a poroučí srdci i jazyku. 170
Anna na něho pobrdavě bledí.
 Neušklíbej se, děvče, tvoje rty
 by měly líbat a ne pohrdat.
 Jestli se tvoje srdce neustrne,
 vem si ten ostrý meč, zabodni ho,
 budeš-li chtít, do této čestné hrudi, 175
 kterou tu před tebou teď odhaluji,
 a vykroj z těla milující duši.
 Na kolenou tě prosím, zabij mě.
Odhalí brud; Anna na ni zamíří jeho mečem.
 Ne, neváhej. Já zabil Jindřicha.
 Ruku mi ale vedla tvoje krása. 180
 Tak bodej. Já jsem zabil Edwarda.
 Zavelela mi však tvá božská tvář.
Anna upustí meč.
 Vem si ten meč, nebo si vezmi mne.
 ANNA Vstaň, pokrytče. Přeji si tvoji smrt,
 ale tvým katem se stát nehodlám. 185
 RICHARD Tak poruč, a já sám se zabiju.
 ANNA To už jsem udělala.
 RICHARD Ve vzteku.
 Řekni to znovu. A já rukou, která
 z lásky zabila tvoji lásku, hned
 z lásky zabiju ještě větší lásku. 190
 A z tebe bude dvojnásobný vrah.
 ANNA Chtěla bych znát tvé srdce.
 RICHARD Nosím ho na jazyku.
 ANNA Jazyk lže a srdce je falešné.
 RICHARD Je-li to tak, pak všichni muži lžou. 195
 ANNA Vem si ten meč a jdi.

RICHARD	Say, then, my peace is made.	
ANNE	That shalt thou know hereafter.	
RICHARD	But shall I live in hope?	
ANNE	All men, I hope, live so.	200
RICHARD	Vouchsafe to wear this ring.	
ANNE	To take is not to give. (<i>Puts on the ring</i>)	
RICHARD	Look how my ring encompasseth thy finger, Even so thy breast encloseth my poor heart; Wear both of them, for both of them are thine. And if thy poor devoted servant may But beg one favour at thy gracious hand, Thou dost confirm his happiness for ever.	205
ANNE	What is it?	
RICHARD	That it may please you leave these sad designs To him that hath most cause to be a mourner, And presently repair to Crosby Place; Where, after I have solemnly interr'd At Chertsey Monast'ry this noble king, And wet his grave with my repentant tears, I will with all expedient duty see you. For divers unknown reasons, I beseech you, Grant me this boon.	210
ANNE	With all my heart; and much it joys me too To see you are become so penitent. Tressel and Berkeley, go along with me.	220
RICHARD	Bid me farewell.	
ANNE	'Tis more than you deserve; But since you teach me how to flatter you, Imagine I have said farewell already. <i>Exeunt Tressel and Berkeley with Lady Anne.</i>	
RICHARD	Sirs, take up the corpse.	225
GENTLEMEN	Towards Chertsey, noble lord?	
RICHARD	No, to White Friars; there attend my coming. <i>Exeunt all but Richard.</i> Was ever woman in this humour woo'd? Was ever woman in this humour won? I'll have her; but I will not keep her long. What! I that kill'd her husband and his father, To take her in her heart's extremest hate,	230

RICHARD	Jenom mi řekni, zda mi odpouštíš.	
ANNA	Dozvíš se, dozvíš. Časem.	
RICHARD	Mám tedy naději?	
ANNA	Všichni na světě žijí v naději.	200
RICHARD	Prosím tě, přijmi ode mne ten prsten.	
ANNA	Kdo přijímá, ještě nic nedává. (<i>Navlékne si prsten</i>)	
RICHARD	Tak jak můj prsten objímá tvůj prst, tak pevně vězí mé srdce v tvé hrudi. Dávám ti oboje. Prsten i srdce. A jestli tě tvůj bídný sluha smí požádat o jedinou laskavost, na věky věků bude přešťastný.	205
ANNA	Co by sis přál?	
RICHARD	Abys ten smutný obřad světila tomu, kdo má největší důvod k žalu, a odebrala se do mého domu; kde vyčkáš, než v Chertseyském klášteře vzácného krále pohřbím, jeho hrob slzami kajícíka pokropím a poslušně se vrátím k tobě. Mám k tomu, co dělám, vážné důvody. Splň mi mé přání, prosím.	210
ANNA	Ráda to udělám a těší mě, když vidím, že se taky umíš kát. Tressele, Berkeley, doprovodte mě.	220
RICHARD	Rozluč se se mnou.	
ANNA	To si nezasloužíš. Ale že ty se chováš mile ke mně, představuj si, že já se chovám stejně. <i>Odejdou Tressel, Berkeley a lady Anna.</i>	
RICHARD	Pánové, zvedněte tu mrtvolu.	225
PÁNOVÉ	Máme jít do kláštera, vzácný pane?	
RICHARD	Ne, na hřbitov. A počkejte, než přijdu. <i>Odejdou všichni kromě Richarda.</i> Dobýval někdy někdo takhle ženu? A dobyl někdy někdo takhle ženu? Budu jí mít, ale ne nadlouho. Zabil jsem jí muže a jeho otce. A dostal ji! Teď, když mě nenávidí	230

With curses in her mouth, tears in her eyes,
 The bleeding witness of my hatred by;
 Having God, her conscience, and these bars against me,
 And I, no friends to back my suit at all
 But the plain devil and dissembling looks,
 And yet to win her, all the world to nothing!
 Ha!
 Hath she forgot already that brave prince, 240
 Edward, her lord, whom I, some three months since,
 Stabb'd in my angry mood at Tewkesbury?
 A sweeter and a lovelier gentleman,
 Fram'd in the prodigality of nature,
 Young, valiant, wise, and no doubt right royal, 245
 The spacious world cannot again afford;
 And will she yet abase her eyes on me,
 That cropp'd the golden prime of this sweet prince
 And made her widow to a woeful bed?
 On me, whose all not equals Edward's moiety? 250
 On me, that halts and am misshapen thus?
 My dukedom to a beggarly denier,
 I do mistake my person all this while.
 Upon my life, she finds, although I cannot,
 Myself to be a mar'v'lous proper man. 255
 I'll be at charges for a looking-glass,
 And entertain a score or two of tailors
 To study fashions to adorn my body.
 Since I am crept in favour with myself,
 I will maintain it with some little cost. 260
 But first I'll turn yon fellow in his grave,
 And then return lamenting to my love.
 Shine out, fair sun, till I have bought a glass,
 That I may see my shadow as I pass.

Exit.

SCENE 3. LONDON. THE PALACE.

*Enter Queen Elizabeth, Lord Rivers, and Lord Grey,
and Marquis of Dorset.*

RIVERS Have patience, madam; there's no doubt his Majesty
 Will soon recover his accustom'd health.

a se slzami v očích proklíná,
 zde, před krvavým důkazem mé zášti,
 když Bůh i její svědomí a vše 235
 je proti mně a na mé straně nic
 než zlotřilost a pokrytecká hra!
 A já ji dostal! Za nic celý svět!
 Ha!
 Copak už zapomněla na prince 240
 Edwarda, kterého jsem před čtvrt rokem
 ve vzteku zapíchl u Tewkesbury?
 Byl to tak líbezný a milý člověk,
 kterému přála příroda. Tak mladý,
 chrabrý a moudrý, vskutku královský, 245
 že na světě se lepší nenajde.
 A ona si teď vybere mě, jenž
 princátko v květu mládí poslal pod drn
 a z ní udělal ubrečenou vdovu?
 Mě, který mu nesahá po paty? 250
 Mě, kulhavého, ošklivého chlapa?
 Své vévodství dám za zlámaný groš,
 jestli se strašně nepodceňuju.
 Z důvodu, který je mi neznámý,
 mě považuje za skvělého muže. 255
 Nejspíš si teď pořídím zrcadlo
 a zaměstnám dva tucty krejčků,
 aby mé tělo bylo v ažuru.
 Když už jsem našel v sobě zalíbení,
 pustím chlup, abych si ho udržel. 260
 Nejdřív tohohle šoupnu do hrobu,
 a pak se s pláčem vrátím ke své lásce.
 Sviť, slunce. Dřív než v zrcadle se zřím,
 chci obdivovat alespoň svůj stín.

Odejde.

SCÉNA 3. LONDÝN. KRÁLOVSKÝ PALÁC.

*Vystoupí královna Alžběta, lord Rivers, lord Grey
a Markýz z Dorsetu.*

RIVERS Sestřičko, neměj strach. Veličenstvo
 se jistě brzy zplna uzdraví.

GREY	In that you brook it ill, it makes him worse; Therefore, for God's sake, entertain good comfort, And cheer his Grace with quick and merry eyes.	5
ELIZABETH	If he were dead, what would betide on me?	
GREY	No other harm but loss of such a lord.	
ELIZABETH	The loss of such a lord includes all harms.	
GREY	The heavens have bless'd you with a goodly son To be your comforter when he is gone.	10
ELIZABETH	Ah, he is young; and his minority Is put unto the trust of Richard Gloucester, A man that loves not me, nor none of you.	
RIVERS	Is it concluded he shall be Protector?	
ELIZABETH	It is determin'd, not concluded yet; But so it must be, if the King miscarry. <i>Enter Buckingham and Derby.</i>	15
GREY	Here come the Lords of Buckingham and Derby.	
BUCKINGH.	Good time of day unto your royal Grace!	
DERBY	God make your Majesty joyful as you have been.	
ELIZABETH	The Countess Richmond, good my Lord of Derby, To your good prayer will scarcely say amen. Yet, Derby, notwithstanding she's your wife And loves not me, be you, good lord, assur'd I hate not you for her proud arrogance.	20
STANLEY	I do beseech you, either not believe The envious slanders of her false accusers; Or, if she be accus'd on true report, Bear with her weakness, which I think proceeds From wayward sickness and no grounded malice.	25
ELIZABETH	Saw you the King today, my Lord of Derby?	30
STANLEY	But now the Duke of Buckingham and I Are come from visiting his Majesty.	
ELIZABETH	What likelihood of his amendment, Lords?	
BUCKINGH.	Madam, good hope; his Grace speaks cheerfully.	
ELIZABETH	God grant him health! Did you confer with him?	35
BUCKINGH.	Ay, madam; he desires to make atonement Between the Duke of Gloucester and your brothers, And between them and my Lord Chamberlain; And sent to warn them to his royal presence.	

GREY	Tvoje obavy králi přitěžují, a proto, prosím tě, zachovej klid a chovej se mile a vesele.	5
ALŽBĚTA	Jestliže zemře, co se se mnou stane?	
GREY	Nic horšího než to, že ztratíš muže.	
ALŽBĚTA	Když ztratím jeho, přijdu o všechno.	
GREY	Nebe ti zanechává po něm syna, který ti bude dobrou útěchou.	10
ALŽBĚTA	Je ještě malý. A než dospěje, bude mu poručníkem Richard z Gloucesteru, který mě nemá rád, tak jako vás.	
RIVERS	Gloucester byl už jmenován protektorem?	
ALŽBĚTA	Byl navržen, jmenován ještě ne. Jestli král ale zemře, stane se jím. <i>Vystoupí Buckingham a Stanley, hrabě z Derby.</i>	15
GREY	Jdou sem pánové Buckingham a Stanley.	
BUCKINGH.	Přeji vám, Veličenstvo, dobrý den!	
STANLEY	Kéž Bůh vám přeje, madam, jako dřív.	
ALŽBĚTA	Hraběnka z Richmondu, můj drahý Stanley, by s vaším přáním sotva souhlasila. I když je ke mně arogantní, na vás se kvůli vaší ženě nezlobím. Tím si, můj pane, můžete být jist.	20
STANLEY	Prosím vás, madam, nevěřte hned všemu, co o ní pomlouváči roztrušují. A jestli vás opravdu urazila, pak nedopatřením, ve slabé chvílce, v nemoci, a ne z nepřátelství k vám.	25
ALŽBĚTA	Viděl jste dneska krále, pane Stanley?	30
STANLEY	S vévodou z Buckinghamu jdeme právě od lůžka Jeho Veličenstva, madam.	
ALŽBĚTA	A jak vypadá? Uzdraví se, páni?	
BUCKINGH.	Byl veselý, takže je naděje.	
ALŽBĚTA	Kéž mu Bůh vrátí zdraví! Říkal něco?	35
BUCKINGH.	Moc rád by udobřil vévodu z Gloucesteru s vašimi bratry, madam, které chce zas usmířit i s lordem komořím, proto je všechny k sobě přivolal.	

	Myself disgrac'd, and the nobility Held in contempt; while great promotions Are daily given to ennoble those That scarce some two days since were worth a noble.	80
ELIZABETH	By Him that rais'd me to this careful height From that contented hap which I enjoy'd, I never did incense his Majesty Against the Duke of Clarence, but have been An earnest advocate to plead for him. My lord, you do me shameful injury Falsely to draw me in these vile suspects.	85
RICHARD	You may deny that you were not the mean Of my Lord Hastings' late imprisonment.	90
RIVERS	She may, my lord; for –	
RICHARD	She may, Lord Rivers? Why, who knows not so? She may do more, sir, than denying that: She may help you to many fair preferments And then deny her aiding hand therein, And lay those honours on your high desert. What may she not? She may – ay, marry, may she –	95
RIVERS	What, marry, may she?	
RICHARD	What, marry, may she? Marry with a king, A bachelor, and a handsome stripling too. Iwis your grandam had a worser match.	100
ELIZABETH	My Lord of Gloucester, I have too long borne Your blunt upbraidings and your bitter scoffs. By heaven, I will acquaint his Majesty Of those gross taunts that oft I have endur'd. <i>Enter old Queen Margaret, behind.</i> I had rather be a country servant-maid Than a great queen with this condition, To be so baited, scorn'd, and stormed at. Small joy have I in being England's Queen.	105
MARGARET	<i>(Aside)</i> And lessen'd be that small, God, I beseech Him! Thy honour, state, and seat, is due to me.	110
RICHARD	What! Threat you me with telling of the King? Tell him and spare not. Look what I have said I will avouch't in presence of the King. I dare adventure to be sent to th' Tower. 'Tis time to speak – my pains are quite forgot.	115

	já odstaven a všechna šlechta v zemi zhanobena, zatímco dennodenně se kupí pocty na ty, kterým včera čouhala ještě sláma z bot.	80
ALŽBĚTA	Přisahám při tom, kdo mě pozvedl z poklidných nížin sem na vratký vrchol, nikdy jsem králi proti vévodovi z Clarence neřekla slovo, spíše jsem ho hájila, přimlouvala se za něj. Hrubě mi, pane, křivdíte, když mně přisuzujete podlé úmysly.	85
RICHARD	Troufáte si mi popřít, že lord Hastings snad nebyl uvězněný kvůli vám?	90
RIVERS	To jistě troufá, pane, neboť –	
RICHARD	To jistě troufá, pane Riversi. Troufá si na víc než jen tohle popřít. Troufá si dohodit vám prebendy, zapřít svou pomoc a namluvit všem, že jste byl po zásluze odměněn. Je troufalá. Troufá si dál a dál.	95
RIVERS	A na co, pane?	
RICHARD	To by vám řekl král. Troufla si na něj a vzala si ho, že byl zrovna volný. Vaše bába dopadla jistě hůř.	100
ALŽBĚTA	Pane vévodo, mám už dost těch vašich jízlivých poznámek a posměšků. A jsem nucena svému choti říct, jak nestoudně mě urážíte. Radší <i>V pozadí vystoupí stará královna Margaret.</i> bych byla služka někde na statku než královna, když musím od vás snášet to neustálé ponižování. Být královnou v Anglii je spíš za trest.	105
MARGARET	<i>(Stranou)</i> Kéž Bůh tě ještě více potrestá! Tvůj stav, tvůj trůn, tvá koruna jsou mé!	110
RICHARD	Vy na mě chcete králi žalovat? Jen do toho, a nešetřete mě. Já vám to klidně před ním zopakuju. Ať mě dá zavřít, ale musím mluvit, když na mé činy se už zapomnělo.	115

MARGARET	<i>(Aside)</i> Out, devil! I do remember them to well: Thou kill'dst my husband Henry in the Tower, And Edward, my poor son, at Tewkesbury.	120
RICHARD	Ere you were queen, ay, or your husband King, I was a pack-horse in his great affairs, A weeder-out of his proud adversaries, A liberal rewarder of his friends; To royalize his blood I spent mine own.	125
MARGARET	<i>(Aside)</i> Ay, and much better blood than his or thine.	
RICHARD	In all which time you and your husband Grey Were factious for the house of Lancaster; And, Rivers, so were you. Was not your husband In Margaret's battle at Saint Albans slain? Let me put in your minds, if you forget, What you have been ere this, and what you are; Withal, what I have been, and what I am.	130
MARGARET	<i>(Aside)</i> A murd'rous villain, and so still thou art.	
RICHARD	Poor Clarence did forsake his father Warwick, Ay, and forswore himself – which Jesu pardon! –	135
MARGARET	<i>(Aside)</i> Which God revenge!	
RICHARD	To fight on Edward's party for the crown; And for his meed, poor lord, he is mew'd up. I would to God my heart were flint like Edward's, Or Edward's soft and pitiful like mine. I am too childish-foolish for this world.	140
MARGARET	<i>(Aside)</i> Hie thee to hell for shame and leave this world, Thou cacodemon; there thy kingdom is.	
RIVERS	My Lord of Gloucester, in those busy days Which here you urge to prove us enemies, We follow'd then our lord, our sovereign king. So should we you, if you should be our king.	145
RICHARD	If I should be! I had rather be a pedlar. Far be it from my heart, the thought thereof!	150
ELIZABETH	As little joy, my lord, as you suppose You should enjoy were you this country's king, As little joy you may suppose in me That I enjoy, being the Queen thereof.	
MARGARET	<i>(Aside)</i> As little joy enjoys the Queen thereof; For I am she, and altogether joyless. I can no longer hold me patient. <i>(Advancing)</i>	155

MARGARET	<i>(Stranou)</i> Já na ně nezapomněla, ty d'áble. Mého muže Jindřicha zabil v Toweru a syna Edwarda u Tewkesbury.	120
RICHARD	Než z něho byl král a z vás královna, byl jsem mu dobrý na špinavou práci. Odklízal jsem mu z cesty nepřátele a odměňoval věrné, proléval pro něj svou krev, aby měl on krev krále.	125
MARGARET	<i>(Stranou)</i> Prolil jsi lepší krev než svou a jeho.	
RICHARD	Celý ten čas jste vy a váš muž Grey byli na straně Lancasterů; a vy, Riversi, taky. Nepadl váš první muž za Margaret v bitvě u Albany? Připomenu vám, co už nevíte. Jací jste byli dřív, a co jste teď, a co jsem býval já, a co jsem nyní.	130
MARGARET	<i>(Stranou)</i> Byls všivý vrah a zůstal jsi jím doted'.	
RICHARD	Ubohý Clarence tchána Warwicka zradil – ať mu to Pánbůh odpustí! –	135
MARGARET	<i>(Stranou)</i> Ne, ať ho za to ztrestá!	
RICHARD	– aby pomohl Edwardovi k trůnu, a odměnou za to má vězení. Chtěl bych mít srdce tvrdé, jak má Edward, když on ho nemá soucitné jak já. Pro tenhle svět jsem dosud nedozrál.	140
MARGARET	<i>(Stranou)</i> Tak se z něj ztrať a táhni do pekel, satanáši, protože tam jsi doma.	
RIVERS	Jestli nám chcete předhazovat, že jsme v té rušné době byli nepřátelé, pak jedině z věrnosti ke králi. Kdybyste byl král vy, sloužili bychom vám.	145
RICHARD	Já, a král? To jsou ale nápady! Raději bych byl ponocný než král!	150
ALŽBĚTA	Tušíte správně, že být u nás králem opravdu není důvod k radosti. Mohu vám dosvědčit, že ani já, královna, z toho žádnou radost nemám.	
MARGARET	<i>(Stranou)</i> Skutečná královna, a to jsem já, už ani neví, co to radost je. Víc mlčet nebudu. <i>(Vystoupí do popředí)</i> Poslouchejte,	155

Hear me, you wrangling pirates, that fall out
 In sharing that which you have pill'd from me.
 Which of you trembles not that looks on me? 160
 If not that, I am Queen, you bow like subjects,
 Yet that, by you depos'd, you quake like rebels?
 Ah, gentle villain, do not turn away!

RICHARD Foul wrinkled witch, what mak'st thou in my sight?

MARGARET But repetition of what thou hast marr'd, 165
 That will I make before I let thee go.

RICHARD Wert thou not banished on pain of death?

MARGARET I was; but I do find more pain in banishment
 Than death can yield me here by my abode.
 A husband and a son thou ow'st to me; 170
 And thou a kingdom; all of you, allegiance.
 This sorrow that I have by right is yours;
 And all the pleasures you usurp are mine.

RICHARD The curse my noble father laid on thee,
 When thou didst crown his warlike brows with paper
 And with thy scorns drew'st rivers from his eyes,
 And then to dry them gav'st the Duke a clout
 Steep'd in the faultless blood of pretty Rutland –
 His curses then from bitterness of soul
 Denounc'd against thee are all fall'n upon thee; 180
 And God, not we, hath plagu'd thy bloody deed.

ELIZABETH So just is God to right the innocent.

HASTINGS O, 'twas the foulest deed to slay that babe,
 And the most merciless that e'er was heard of!

RIVERS Tyrants themselves wept when it was reported. 185

DORSET No man but prophesied revenge for it.

BUCKINGH. Northumberland, then present, wept to see it.

MARGARET What, were you snarling all before I came,
 Ready to catch each other by the throat,
 And turn you all your hatred now on me? 190
 Did York's dread curse prevail so much with heaven
 That Henry's death, my lovely Edward's death,
 Their kingdom's loss, my woeful banishment,
 Should all but answer for that peevish brat?
 Can curses pierce the clouds and enter heaven? 195
 Why then, give way, dull clouds, to my quick curses!
 Though not by war, by surfeit die your king,
 As ours by murder, to make him a king!

vy lupiči, kteří se hádáte
 o to, o co jste oloupili mne.
 Kdo z vás se netřese, když na mě hledí? 160
 Ať z úcty před svou pravou královnou,
 anebo hanbou, že mě zradil? Kdo?
 Neodvracej se, lumpe z rodu králů!

RICHARD Ty ježibabo, co ty tady chceš?

MARGARET Připomenout ti tvoje zločiny. 165
 To udělám, a pak tě nechám jít.

RICHARD Bylas vyhoštěna pod trestem smrti!

MARGARET Byla. Však lepší pro mě bude smrt
 tady než živoření ve vyhnanství.
 Tys připravil mě o syna a muže, 170
 ty o mou zem, vy všichni o důstojnost.
 Můj žal jste zavinili. Vemte si ho.
 A štěstí, které jste mi vzali, vraťte.

RICHARD Můj otec proklel tě, když jsi mu na skráň
 nasadila korunu z papíru 175
 a smála se mu tak, že ronil slzy.
 Dalas mu hadřík, aby si je setřel,
 hadřík nasáklý krví jeho syna,
 malého Rutlanda. Z duše tě proklel.
 Kletba se naplnila. To ne my, 180
 to Bůh tě trestá za tvé zločiny.

ALŽBĚTA Bůh spravedlivě mstí se za nevinné!

HASTINGS To dítě zavraždit byl odporný
 a nevídaně nelítostný čin!

RIVERS I zločince ta krutost rozplakala. 185

DORSET A po odplatě volali snad všichni.

BUCKINGH. I Northumberland zjihnul, když to viděl.

MARGARET Co? Než jsem přišla, štěkali jste se
 a jeden druhému šli po krku,
 a teď jste svorní v nenávisti ke mně? 190
 Mohla ta kletba pohnout nebem tak,
 aby za život mizerného fracka
 mi vzalo Jindřicha a Edwarda,
 mé království a vyhnalo mě pryč?
 Má kletba sílu nebi poručit? 195
 Pak, mraky, ustupte i kletbám mým!
 Ne v boji, ale přežráním ať země
 váš král, jenž vraždou mého získal trůn.

	Edward thy son, that now is Prince of Wales, For Edward our son, that was Prince of Wales, Die in his youth by like untimely violence! Thyself a queen, for me that was a queen, Outlive thy glory, like my wretched self! Long mayest thou live to wail thy children's death, And see another, as I see thee now, Deck'd in thy rights, as thou art stall'd in mine! Long die thy happy days before thy death; And, after many length'ned hours of grief, Die neither mother, wife, nor England's Queen! Rivers and Dorset, you were standers by, And so wast thou, Lord Hastings, when my son Was stabb'd with bloody daggers. God, I pray him, That none of you may live his natural age, But by some unlook'd accident cut off!	200
RICHARD	Have done thy charm, thou hateful wither'd hag.	215
MARGARET	And leave out thee? Stay, dog, for thou shalt hear me. If heaven have any grievous plague in store Exceeding those that I can wish upon thee, O, let them keep it till thy sins be ripe, And then hurl down their indignation On thee, the troubler of the poor world's peace! The worm of conscience still begnaw thy soul! Thy friends suspect for traitors while thou liv'st, And take deep traitors for thy dearest friends! No sleep close up that deadly eye of thine, Unless it be while some tormenting dream Affrights thee with a hell of ugly devils! Thou elvish-mark'd, abortive, rooting hog, Thou that wast seal'd in thy nativity The slave of nature and the son of hell, Thou slander of thy heavy mother's womb, Thou loathed issue of thy father's loins, Thou rag of honour, thou detested –	220
RICHARD	Margaret!	
MARGARET	Richard!	
RICHARD	Ha?	
MARGARET	I call thee not.	
RICHARD	I cry thee mercy then, for I did think That thou hadst call'd me all these bitter names.	235

	Ať tvůj syn Edward, jenž je princem z Walesu, zahyne násilně a předčasně jak můj syn Edward, jenž byl princem z Walesu! Ty královna jako já královna přežij pád z trůnu jak já nebohá a jako já své děti s pláčem pohřbi! Hleď na jinou, jak nosí tvoje pocty, jak já teď vidím tebe nést ty mé. Smrt svého štěstí o mnoho let přežij, a až po letech strážní zemřeš, nebuď nikomu matkou, ženou, královnou. Riversi, Dorsete, přihlíželi jste, i vy, Hastingsi, tomu, jak mi syna dýkami probodali. Dejž to Bůh, ať žádný z vás se stáří nedožije pro strašlivý a nečekaný úraz!	200
RICHARD	Nech toho čarování, babizno.	215
MARGARET	Mám tebe vynechat? Stůj, pse, a slyš! Jestli má nebe v zásobě trest horší, než bych ti přála já, ať si ho schová, a až ty spácháš svůj poslední hřích, ať boží hněv tě smete ze světa, na kterém ty jen překážíš a škodíš. Ať svědomí ti duši užírá, nejlepší přátele měj za zrádce a nejpodlejší zrádce za přátele! Krhavým očím spánek nedopřej, leda by přepadl tě hrůzný sen a v něm houf šeredných děsivých ďáblů! Ty nedomrlý svinský netvore, nesoucí už od narození cejch zpotvořeného pekelného díla, ty hanbo lůna vlastní matky, ty nechtěný vejškrabku z otcových beder, ty, jenž jsi terčem nenávisli, ty –	220
RICHARD	Margareto!	
MARGARET	Richarde!	
RICHARD	Co chceš?	
MARGARET	Nic.	
RICHARD	A já si myslel, žeš mi chtěla přiřknout všechny ty svoje drsné nadávky.	235

MARGARET Why, so I did, but look'd for no reply.
O, let me make the period to my curse!

RICHARD 'Tis done by me, and ends in – Margaret.

ELIZABETH Thus have you breath'd your curse against yourself. 240

MARGARET Poor painted queen, vain flourish of my fortune!
Why strew'st thou sugar on that bottled spider
Whose deadly web ensnareth thee about?
Fool, fool! Thou whet'st a knife to kill thyself.
The day will come that thou shalt wish for me 245
To help thee curse this poisonous bunch-back'd toad.

HASTINGS False-boding woman, end thy frantic curse,
Lest to thy harm thou move our patience.

MARGARET Foul shame upon you! You have all mov'd mine.

RIVERS Were you well serv'd, you would be taught your duty.

MARGARET To serve me well you all should do me duty,
Teach me to be your queen and you my subjects.
O, serve me well, and teach yourselves that duty!

DORSET Dispute not with her; she is lunatic.

MARGARET Peace, Master Marquis, you are malapert; 255
Your fire-new stamp of honour is scarce current.
O, that your young nobility could judge
What 'twere to lose it and be miserable!
They that stand high have many blasts to shake them,
And if they fall they dash themselves to pieces. 260

RICHARD Good counsel, marry; learn it, learn it, Marquis.

DORSET It touches you, my lord, as much as me.

RICHARD Ay, and much more; but I was born so high,
Our aery buildeth in the cedar's top,
And dallies with the wind, and scorns the sun. 265

MARGARET And turns the sun to shade, alas, alas!
Witness my son, now in the shade of death,
Whose bright out-shining beams thy cloudy wrath
Hath in eternal darkness folded up.
Your aery buildeth in our aery's nest. 270
O God that seest it, do not suffer it;
As it is won with blood, lost be it so!

BUCKINGH. Peace, peace, for shame, if not for charity!

MARGARET Urge neither charity nor shame to me.
Uncharitably with me have you dealt, 275
And shamefully my hopes by you are butcher'd.

MARGARET Ano, to chci. A proto dovol, abych
dořekla, kdo je adresát mé kletby!

RICHARD Dořeknu to za tebe – Margaret.

ALŽBĚTA No vida, proklela jste sama sebe. 240

MARGARET Ubohá papírová královno!
Ten pavouk křížák má tě ve své síti,
a ty mu ještě brnkáš do noty.
Sama na sebe brousíš nůž, ty hloupá.
Přijde den, kdy ty budeš jako já 245
proklínat tuhle jedovatou zmiji.

HASTINGS Dost třeštění a planých věsteb, ženská,
než s tebou ztratíme svou trpělivost.

MARGARET Já jsem ji s vámi ztratila už dávno.

RIVERS Naučte se konečně znát své místo. 250

MARGARET Vy naučte se moje místo znát.
Jsem královna a vy jste poddaní.
Tak naučte se podle toho chovat.

DORSET Nehádejte se s ní. Je šílená.

MARGARET Pane markýzi, klid! Nebud'te drzý. 255
Váš erb je v oběhu teprve krátce.
Co když je to platidlo falešné,
a než se nadějete, ztratí cenu?
Nahoře fouká, a čím je kdo výš,
tím spíš si při pádu poláme vaz. 260

RICHARD Správně. Markýzi, to si pamatujte.

DORSET Mě se to týká, pane, jako vás.

RICHARD Mě víc. Narodil jsem se výš než vy.
Mé orlí hnízdo je až v koruně,
na vítr nedbám, sluncem pohrdám. 265

MARGARET A proměňuješ jeho světlo v tmu.
Jak zářivý býval můj syn, než tvá
zlá, zamračená zloba zakryla
ho navěky závojem černé smrti.
Své hnízdo si stavíte v našem hnízdě. 270
Bůh to však vidí, ale nestrpí.
Co krví získali, to v krvi ztratí.

BUCKINGH. Není vám hanba? Slitování, mlčte.

MARGARET Proč bych měla mít s vámi slitování?
Vy jste ho se mnou nikdy neměli 275
a hanebně jste pobili mé blízké.

	My charity is outrage, life my shame; And in that shame still live my sorrow's rage!	
BUCKINGH.	Have done, have done.	
MARGARET	O princely Buckingham, I'll kiss thy hand In sign of league and amity with thee. Now fair befall thee and thy noble house! Thy garments are not spotted with our blood, Nor thou within the compass of my curse.	280
BUCKINGH.	Nor no one here; for curses never pass The lips of those that breathe them in the air.	285
MARGARET	I will not think but they ascend the sky And there awake God's gentle sleeping peace. O Buckingham, take heed of yonder dog! Look when he fawns, he bites; and when he bites, His venom tooth will rankle to the death: Have not to do with him, beware of him; Sin, death, and hell, have set their marks on him, And all their ministers attend on him.	290
RICHARD	What doth she say, my Lord of Buckingham?	295
BUCKINGH.	Nothing that I respect, my gracious lord.	
MARGARET	What, dost thou scorn me for my gentle counsel, And soothe the devil that I warn thee from? O, but remember this another day, When he shall split thy very heart with sorrow, And say poor Margaret was a prophetess! Live each of you the subjects to his hate, And he to yours, and all of you to God's!	300
	<i>Exit.</i>	
BUCKINGH.	My hair doth stand on end to hear her curses.	
RIVERS	And so doth mine. I muse why she's at liberty.	305
RICHARD	I cannot blame her; by God's holy Mother, She hath had too much wrong; and I repent My part thereof that I have done to her.	
ELIZABETH	I never did her any to my knowledge.	
RICHARD	Yet you have all the vantage of her wrong. I was too hot to do somebody good That is too cold in thinking of it now. Marry, as for Clarence, he is well repaid; He is frank'd up to fatting for his pains; God pardon them that are the cause thereof!	310 315

	Z mých ohledů zbyl hněv, z života hanba a tato hanba živí dál můj hněv!	
BUCKINGH.	Tak dost už, dost už!	
MARGARET	Buckinghame, tvou ruku políbím na důkaz přátelství a spojenectví. Ať mír tebe i tvůj dům provází! Ty nejsi potřísněný naší krví a moje kletba se tě netýká.	280
BUCKINGH.	Tak jako nikoho z nás, neboť kletby puštěné jen tak do vzduchu jsou plané.	285
MARGARET	Však ony dostoupají k nebesům a Pánaboha vzbudí ze spánku. Buckinghame, pozor na toho psa! Ten když se lísá, kousne, a když kousne, uštkne tě jedem a ty zemřeš. Nic na něho nedej. Drž se od něj stranou. V něm hřích a smrt a peklo spojily se a slouží jeho podlým záměrům.	290
RICHARD	Říkala něco, lorde Buckingham?	295
BUCKINGH.	Nic, co bych měl brát vážně, mylorde.	
MARGARET	Mou dobrou radou pohrdáš a s ďáblem, před nímž tě varuji, se bratříčkuješ? Na tento den si jednou vzpomeneš. Až jeho vinou žal ti urve srdce, sám prohlásíš: „Margaret měla pravdu!“ Bojte se jeho zášti, ty zas jejich a všichni bojte se božího hněvu!	300
	<i>Odejde.</i>	
BUCKINGH.	Z těch jejích kleteb se mi ježí vlasy.	
RIVERS	I mně. Jak to, že si tu volně chodíš?	305
RICHARD	Já jí to nemám za zlé. Kristepane, zakusila dost zlého, a já toho, co jsem jí provedl, moc lituji.	
ALŽBĚTA	Já jsem jí ničím neublížila.	
RICHARD	Tyjete ale ze všech jejích ztrát. To mě ten, jemuž jsem byl celý žhavý pomáhat, nyní chladně odbývá. Clarence je na tom líp. Ten za svou pomoc se v cele cpe na státní útraty. Bůh odpusť těm, kteří to zavinili.	310 315

RIVERS	A virtuous and a Christian-like conclusion, To pray for them that have done scathe to us!	
RICHARD	So do I ever – (<i>Aside</i>) being well advis'd; For had I curs'd now, I had curs'd myself. <i>Enter Catesby.</i>	
CATESBY	Madam, his Majesty doth can for you, And for your Grace, and you, my gracious lords.	320
ELIZABETH	Catesby, I come. Lords, will you go with me?	
RIVERS	We wait upon your Grace. <i>Exeunt all but Richard.</i>	
RICHARD	I do the wrong, and first begin to brawl. The secret mischiefs that I set abroad I lay unto the grievous charge of others. Clarence, whom I indeed have cast in darkness, I do beweepe to many simple gulls; Namely, to Derby, Hastings, Buckingham; And tell them 'tis the Queen and her allies That stir the King against the Duke my brother. Now they believe it, and withal whet me To be reveng'd on Rivers, Dorset, Grey; But then I sigh and, with a piece of Scripture, Tell them that God bids us do good for evil. And thus I clothe my naked villainy With odd old ends stol'n forth of Holy Writ, And seem a saint when most I play the devil. <i>Enter two murderers.</i>	325 330 335
	But, soft, here come my executioners. How now, my hardy stout resolved mates! Are you now going to dispatch this thing?	340
1.MURDERER	We are, my lord, and come to have the warrant, That we may be admitted where he is.	
RICHARD	Well thought upon; I have it here about me. <i>Gives the warrant.</i>	
	When you have done, repair to Crosby Place. But, sirs, be sudden in the execution, Withal obdurate, do not hear him plead; For Clarence is well-spoken, and perhaps May move your hearts to pity, if you mark him.	345
1.MURDERER	Tut, tut, my lord, we will not stand to prate; Talkers are no good doers. Be assur'd	350

RIVERS	Takhle se modlí správný křesťan, když i na ty, co mu škodí, myslí v dobrém!	
RICHARD	Tak to já ano. (<i>Stranou</i>) Hlavně myslím na to, co dobrého by mi to mohlo přinést. <i>Vystoupí Catesby.</i>	
CATESBY	Madam, Vaše Milosti, pánové, Jeho Veličenstvo vás očekává.	320
ALŽBĚTA	Už jdu, Catesby. Pánové, půjdeme?	
RIVERS	Jak poroučíte, Vaše Jasnosti. <i>Odejdou všichni kromě Richarda.</i>	
RICHARD	Udělám špinavost, a první řvu a ze svých úkladů obviním druhé. Clarence do chládku jsem poslal já, a teď ho před těmihle pitomci naoko oplakávám; myslím tím před Stanleym, Hastingsem a Buckinghamem. Křičím, že královna a její blízcí poštvali krále proti mému bratru. Uvěří mi a hodlají se mstít Riversi, Greyovi a Dorsetovi. Já ale vzdychnu a přečtu jim z bible, že zlo je třeba opláceti dobrem, a holé bídáctví zaobalím do průpovědek vykradených z Písma. Mou ďábelskou hru mají za zbožnost. <i>Vystoupí dva vrazi.</i>	325 330 335
	Tiše. Jdou sem mí mistři popravčí. Tak jak je, chlapi. Nebojíte se a vyřídíte tu věc, jak se patří?	340
1. VRAH	Určitě, pane. Potřebujeme jen povolení se dostat tam, kde je.	
RICHARD	Výborný nápad. Povolení mám. <i>Dá jim povolení.</i>	
	Až bude po všem, přijďte ke mně domů. Udělejte to ale hned, ráz na ráz. Nedopusťte, aby vás přemlouval. Clarence je výřečný a mohl by vyvolat ve vás soucit, pánové.	345
1. VRAH	Klid, pane, klid. Nejdem tam na besedu. Vždyť hodně řečí, málo muziky.	350

We go to use our hands and not our tongues.
 RICHARD Your eyes drop millstones when fools' eyes fall tears.
 I like you, lads; about your business straight;
 Go, go, dispatch.
 1.MURDERER We will, my noble lord. 355
Exeunt.

SCENE 4.
LONDON. THE TOWER.

Enter Clarence a Keeper.

KEEPER Why looks your Grace so heavily today?
 CLARENCE O, I have pass'd a miserable night,
 So full of fearful dreams, of ugly sights,
 That, as I am a Christian faithful man,
 I would not spend another such a night 5
 Though 'twere to buy a world of happy days,
 So full of dismal terror was the time!
 KEEPER What was your dream, my lord? I pray you tell me.
 CLARENCE Methoughts that I had broken from the Tower 10
 And was embark'd to cross to Burgundy;
 And in my company my brother Gloucester,
 Who from my cabin tempted me to walk
 Upon the hatches. Thence we look'd toward England,
 And cited up a thousand heavy times,
 During the wars of York and Lancaster, 15
 That had befall'n us. As we pac'd along
 Upon the giddy footing of the hatches,
 Methought that Gloucester stumbled, and in falling
 Struck me, that thought to stay him, overboard
 Into the tumbling billows of the main. 20
 O Lord! Methought what pain it was to drown,
 What dreadful noise of waters in my ears,
 What sights of ugly death within my eyes!
 Methoughts I saw a thousand fearful wrecks,
 A thousand men that fishes gnaw'd upon, 25
 Wedges of gold, great anchors, heaps of pearl,
 Inestimable stones, unvalued jewels,
 All scatt' red in the bottom of the sea;

Jdem pracovat a ne se vybavovat.
 RICHARD Vidím, že nejste žádné měkkoty.
 Líbíte se mi. Jděte na to, chlapi.
 A nepárejte se s tím.
 1. VRAH Bez starostí. 355
Odejdou.

SCÉNA 4.
LONDÝN. TOWER.

Vystoupí Clarence a Žalárník.

ŽALÁRNÍK Milosti, proč se tváříte tak smutně?
 CLARENCE Měl jsem dnes špatnou noc. Zdály se mi
 tak strašidelné sny, že – jako že jsem 5
 věřící křesťan – takovouhle noc
 bych podruhé už zažít nechtěl, ani
 oplátkou za milion šťastných dnů.
 Byla to hrůza, hrůza hrůzoucí!
 ŽALÁRNÍK Co se vám zdálo, pane? Vyprávějte.
 CLARENCE Zdálo se mi, že utekl jsem z Toweru 10
 a plavil se přes moře do Burgundska.
 Byl se mnou i můj bratr Richard, který
 mě vyvedl z kajuty na palubu.
 Odtud jsme hleděli zpět k Anglii
 a vzpomínali na žalostné dny, 15
 kdy Yorkové válčili s Lancastery.
 Jak jsme tak přecházeli po kluzké
 palubě, bratr, myslím, zakopl,
 já se ho snažil zachytit a on
 mě v pádu strhnul přes palubu do vln,
 které se vzdouvaly a pěnily. 20
 Bože, je hrozné, když se člověk topí.
 V uších mi duněl strašný hukot moře,
 na očích měl jsem zrudný obraz smrti.
 V tom snu jsem viděl tisíc trosek lodí,
 tisíc těl, ohlodaných rybami, 25
 a zlaté pruty, mince, hory perel,
 převzácné klenoty a diamanty,
 rozeté po mořském dně, pár z nich

	Some lay in dead men's skulls, and in the holes Where eyes did once inhabit there were crept, As 'twere in scorn of eyes, reflecting gems, That woo'd the slimy bottom of the deep And mock'd the dead bones that lay scatt' red by.	30
KEEPER	Had you such leisure in the time of death To gaze upon these secrets of the deep?	35
CLARENCE	Methought I had; and often did I strive To yield the ghost, but still the envious flood Stopp'd in my soul and would not let it forth To find the empty, vast, and wand'ring air; But smother'd it within my panting bulk, Who almost burst to belch it in the sea.	40
KEEPER	Awak'd you not in this sore agony?	
CLARENCE	No, no, my dream was lengthen'd after life. O, then began the tempest to my soul! I pass'd, methought, the melancholy flood With that sour ferryman which poets write of, Unto the kingdom of perpetual night. The first that there did greet my stranger soul Was my great father-in-law, renowned Warwick, Who spake aloud 'What scourge for perjury Can this dark monarchy afford false Clarence?' And so he vanish'd. Then came wand'ring by A shadow like an angel, with bright hair Dabbled in blood, and he shriek'd out aloud 'Clarence is come – false, fleeting, perjur'd Clarence, That stabb'd me in the field by Tewkesbury. Seize on him, Furies, take him unto torment! With that, methoughts, a legion of foul fiends Environ'd me, and howled in mine ears Such hideous cries that, with the very noise, I trembling wak'd, and for a season after Could not believe but that I was in hell, Such terrible impression made my dream.	45 50 55 60
KEEPER	No marvel, lord, though it affrighted you; I am afraid, methinks, to hear you tell it.	65
CLARENCE	Ah, Keeper, Keeper, I have done these things That now give evidence against my soul For Edward's sake, and see how he requites me! O God! If my deep prayers cannot appease Thee, But Thou wilt be aveng'd on my misdeeds,	70

	se usadilo v lebkách, dokonce v otvorech po očích se posměšně blýskaly, jako by v těch bahnitých a slizkých hlubinách se vysmívaly kostlivcům, ležícím tam všude kolem.	30
ŽALÁŘNÍK	Umíral jste, a ještě jste měl čas zkoumat, co ukrývá se na dně moře?	35
CLARENCE	Myslím, že ano. Chtěl jsem kolikrát už duši vypustit, však náraz vlny ji zahnal zpět a nedovolil jí vznést se do širé, vzdušné prázdnoty. Dusila se v mém těle, které málem puklo, než vyvrhlo ji do moře.	40
ŽALÁŘNÍK	Copak vás takhle muka nezbudila?	
CLARENCE	Ne, sen pokračoval i po smrti, kdy moje duše prošla pravou bouří! Převozník, o němž píše básníci, mě, tuším, převezl přes řeku žalu na druhý břeh do říše věčné tmy. První, kdo moji duši uvítal, byl Warwick, můj tchán, který na mě křikl: „Jaký trest může naše temná říše přichystat pro zrádného Clarence?“ a nato zmizel. Pak se objevil stín anděla s plavými vlasy, jež měl smáčené krví, a ten zaburácel: „Clarence je tu. Proradný, zrádný Clarence, který mě probodl u Tewkesbury. Fúrie, vemte si ho! Mučte ho!“ A na ta slova obklopil mě houf rarachů, lític, a ti do uší mi vydávali tak příšerný skřek, že jsem se hrůzou roztrášený vzbudil, přesvědčený, že jsem byl právě v pekle, tak mocně na mě ten sen zapůsobil.	45 50 55 60
ŽALÁŘNÍK	Žádný div, pane. Třesu se i já, i když mi o tom jenom vyprávíte.	65
CLARENCE	Žalářníku, všechny ty zločiny, jež nedají mi klid, jsem vykonal pro Edwarda, a to mám za odměnu! Bože, pokud tě moje modlitby neoblomí, pak, prosím, potrestej	70

	Yet execute Thy wrath in me alone; O, spare my guiltless wife and my poor children! Keeper, I prithee sit by me awhile; My soul is heavy, and I fain would sleep.	
KEEPER	I will, my lord. God give your Grace good rest.	75
	<i>Clarence sleeps.</i> <i>Enter Brakenbury.</i>	
BRAKENBURY	Sorrow breaks seasons and reposing hours, Makes the night morning and the noontide night. Princes have but their titles for their glories, An outward honour for an inward toil; And for unfelt imaginations They often feel a world of restless cares, So that between their tides and low name There's nothing differs but the outward fame.	80
	<i>Enter the two murderers.</i>	
1.MURDERER	Ho! Who's here?	
BRAKENBURY	What wouldst thou, fellow, and how cam'st thou hither?	
1.MURDERER	I would speak with Clarence, and I came hither on my legs.	
BRAKENBURY	What, so brief?	
2.MURDERER	'Tis better, sir, than to be tedious. Let him see our commission and talk no more.	90
	<i>Brakenbury reads it.</i>	
BRAKENBURY	I am, in this, commanded to deliver The noble Duke of Clarence to your hands. I will not reason what is meant hereby, Because I will be guiltless from the meaning. There lies the Duke asleep; and there the keys. I'll to the King and signify to him That thus I have resign'd to you my charge.	95
1.MURDERER	You may, sir; 'tis a point of wisdom. Fare you well.	
	<i>Exeunt Brakenbury and Keeper.</i>	
2.MURDERER	What, shall I stab him as he sleeps?	
1.MURDERER	No; he'll say 'twas done cowardly, when he wakes.	100
2.MURDERER	Why, he shall never wake until the great judgment-day.	
1.MURDERER	Why, then he'll say we stabb'd him sleeping.	

	za hříchy, jež jsem spáchal, pouze mne. Mou ženu a mé děti ušetří! Žaláříku, sedni si chvíli ke mně. Duše mě tíží a chci zase spát.	
ŽALÁŘNÍK	Jak račte, pane. Bůh vám dopřej klid.	75
	<i>Clarence usne.</i> <i>Vystoupí Brakenbury.</i>	
BRAKENBURY	Žal rozvrací koloběh času. Noc promění v ráno a poledne v noc. Pro vládce sláva tkví jen v titulu, navrch jsou samý skvost a uvnitř bída. Lidé sní o jejich radostech, a oni zatím pro starosti nespí. Ti nahoře se od těch dole liší jen jménem, na něž ten či onen slyší.	80
	<i>Vystoupí dva vrazi.</i>	
1. VRAH	Haló! Je tam někdo?	
BRAKENBURY	Ty, co tu chceš? Jak ses dostal až sem?	85
1. VRAH	Chci mluvit s Clarencem, a sem jsem se dostal pěšky.	
BRAKENBURY	Neřekneš mi víc?	
2. VRAH	Lepší je mlčet než nudně žvanit. Ukaž mu to povolení.	90
	<i>Brakenbury čte dokument.</i>	
BRAKENBURY	Ten list mi nařizuje odevzdat vévodu z Clarence do vašich rukou. Nehodlám domýšlet se, o co jde, neb nevědomost hříchu nečiní. Tady spí vévoda a zde jsou klíče. Jdu za králem a řeknu mu, že jsem vám předal úkol, který jsem zde měl.	95
1. VRAH	Správně, pane. To bude od vás moudrý. Sbohem. <i>Odejdou Brakenbury a Žalářík.</i>	
2. VRAH	Mám ho bodnout, když spí?	
1. VRAH	Ne, to by řek, že to byla od nás zbabělost, až se probudí.	100
2. VRAH	No jo, jenže on se probudí až na onom světě.	
1. VRAH	No právě, a co si tam o nás pomyslej, až to tam řekne?	

2.MURDERER	The urging of that word 'Judgment' hath bred a kind of remorse in me.	105
1.MURDERER	What, art thou afraid?	
2.MURDERER	Not to kill him, having a warrant; but to be damn'd for killing him, from the which no warrant can defend me.	
1.MURDERER	I thought thou hadst been resolute.	110
2.MURDERER	So I am, to let him live.	
1.MURDERER	I'll back to the Duke of Gloucester and tell him so.	
2.MURDERER	Nay, I prithee, stay a little. I hope this passionate humour of mine will change; it was wont to hold me but while one tells twenty.	115
1.MURDERER	How dost thou feel thyself now?	
2.MURDERER	Faith, some certain dregs of conscience are yet within me.	
1.MURDERER	Remember our reward, when the deed's done.	120
2.MURDERER	Zounds, he dies! I had forgot the reward.	
1.MURDERER	Where's thy conscience now?	
2.MURDERER	O, in the Duke of Gloucester's purse!	
1.MURDERER	When he opens his purse to give us our reward, thy conscience flies out.	125
2.MURDERER	'Tis no matter; let it go; there's few or none will entertain it.	
1.MURDERER	What if it come to thee again?	
2.MURDERER	I'll not meddle with it; it makes a man coward: a man cannot steal, but it accuseth him; a man cannot swear, but it checks him; a man cannot lie with his neighbour's wife, but it detects him. 'Tis a blushing shamefac'd spirit that mutinies in a man's bosom; it fills a man full of obstacles: it made me once restore a purse of gold that by chance I found. It beggars any man that keeps it. It is turn'd out of towns and cities for a dangerous thing; and every man that means to live well endeavours to trust to himself and live without it.	135
1.MURDERER	Zounds, 'tis even now at my elbow, persuading me not to kill the Duke.	140

2. VRAH	Jak jsem řek to „na onom světě“, nějak mě ti to tam uvnitř dloublo.	105
1. VRAH	Co, ty se bojíš?	
2. VRAH	Nebojím se ho zabít, protože na to mám povolení, ale bojím se, že mě za to Pánbůh potrestá. Protože Jemu je to povolení šumafuk.	
1. VRAH	Myslel jsem, že jseš odhodlanej.	110
2. VRAH	Jsem odhodlanej ho nechat žít.	
1. VRAH	Počkej, až to řeknu vévodovi z Gloucesteru.	
2. VRAH	Ne tak hr, prosím tě. Já doufám, že mě tahle lítostivost brzo přejde. Zkusím napočítat do dvaceti.	115
1. VRAH	Tak co? Je to lepší?	
2. VRAH	No, krapet svědomí ve mně přece jenom ještě je.	
1. VRAH	Vzpomeň si na tu odměnu, co dostanem, až to uděláme.	120
2. VRAH	Kruci, no jo. Umře. Já na tu odměnu úplně zapomněl.	
1. VRAH	A kde je teď to tvoje svědomí?	
2. VRAH	Ve šrajtofli pana vévody z Gloucesteru!	
1. VRAH	Takže až tu šrajtofli otevře, aby nás vyplatil, tvý svědomí frnkne pryč?	125
2. VRAH	No co, ať si jde. Ono, popravdě řečeno, není o co stát.	
1. VRAH	A co když si tě zase někdy někde najde?	
2. VRAH	Ne, ne, pryč od něho! Takový svědomí dělá z člověka vola. Kradeš, a hned ti nadává, zanádáváš si, a hned ti zavírá hubu, zašpásuješ si se sousedkou, a hned ho máš za zadkem. Je to nestoudnej kazisvět, co se ti uhnízdí v těle a vymejší si, co všecko nesmíš. Jednou jsem našel na ulici měšec zlaťáků a on mě ho donutil vrátit. Svědomí dělá z člověka žebráka. Taky ho už ze spousty obcí a měst vykážali jako nebezpečnej živel. Zkrátka, kdo chce žít šťastně a spokojeně, ať se spolíhá sám na sebe a svědomí pošle k čertu.	135
1. VRAH	Kristepane, zrovna mi tady ůká do ruky a přesvědčuje mě, abych vévodu nezabíjel.	140

2.MURDERER	Take the devil in thy mind and believe him not; he would insinuate with thee but to make the sigh.	
1.MURDERER	I am strong-fram'd; he cannot prevail with me.	
2.MURDERER	Spoke like a tall man that respects thy reputation. Come, shall we fall to work?	145
1.MURDERER	Take him on the costard with the hilts of thy sword, and then chop him in the malmsey-butt in the next room.	
2.MURDERER	O excellent device! And make a sop of him.	150
1.MURDERER	Soft! He wakes.	
2.MURDERER	Strike!	
1.MURDERER	No, we'll reason with him.	
CLARENCE	Where art thou, Keeper? Give me a cup of wine.	
2.MURDERER	You shall have wine enough, my lord, anon.	155
CLARENCE	In God's name, what art thou?	
1.MURDERER	A man, as you are.	
CLARENCE	But not as I am, royal.	
2.MURDERER	Nor you as we are, loyal.	
CLARENCE	Thy voice is thunder, but thy looks are humble.	160
1.MURDERER	My voice is now the King's, my looks mine own.	
CLARENCE	How darkly and how deadly dost thou speak! Your eyes do menace me. Why look you pale? Who sent you hither? Wherefore do you come?	
2.MURDERER	To, to, to –	
CLARENCE	To murder me?	
MURDERERS	Ay, ay.	165
CLARENCE	You scarcely have the hearts to tell me so, And therefore cannot have the hearts to do it. Wherein, my friends, have I offended you?	
1.MURDERER	Offended us you have not, but the King.	
CLARENCE	I shall be reconcil'd to him again.	170
2.MURDERER	Never, my lord; therefore prepare to die.	
CLARENCE	Are you drawn forth among a world of men To slay the innocent? What is my offence? Where is the evidence that doth accuse me? What lawful quest have given their verdict up Unto the frowning judge, or who pronounc'd	175

2. VRAH	Vyžeň ho, zmetka, z hlavy a nevěř mu, než ti vymyje mozek a ty budeš jen cituplně vzdychat.	
1. VRAH	Jsem tvrdej chlap. Mě hned tak nezlomí.	
2. VRAH	Vidím, že máš kuráž a dbáš na dobrou pověst. Tak co, pustíme se do toho?	145
1. VRAH	Majzni ho jílcem meče přes hlavu a pak ho utopíme v soudku madeirskýho malvazu vedle v místnosti.	
2. VRAH	To je nápad! Uděláme z něho marinádu.	150
1. VRAH	Tiše! Probouzí se.	
2. VRAH	Bac ho!	
1. VRAH	Ne, promluvíme si s ním.	
CLARENCE	Kde jsi, žalárníku? Přines mi víno.	
2. VRAH	Vína budete mít plnej sud, pane.	155
CLARENCE	Proboha, kdo jste?	
1. VRAH	Člověk jako vy.	
CLARENCE	Jsem lepší, než jste vy, jsem králův bratr.	
2. VRAH	Jste sice lepší než já, ale jste na tom hůř než já.	
CLARENCE	Mluvíš troufaleji, než vypadáš.	160
1. VRAH	Mluvím za krále, ty hadry jsou moje.	
CLARENCE	V tvém hlase slyším smrt a tvoje oči mě straší. Proč jsi najednou tak bledý? Kdo vás sem poslal? S jakým úkolem?	
2. VRAH	Vás, vás, vás –	
CLARENCE	Zabít?	
VRAHOVÉ	Ano.	165
CLARENCE	Nemáte ani kuráž mi to říct, natož to doopravdy vykonat. Přátelé, prosím, co proti mně máte?	
1. VRAH	Nic, ale něco má proti vám král.	
CLARENCE	S králem se zase brzy usmírím.	170
2. VRAH	Teď už ne, pane. Připravte se na smrt.	
CLARENCE	Proč ze všech lidí, co jsou na světě, zrovna vy chcete zabít nevinného? Máte obviňující důkazy? Kdo prozkoumal můj případ a svůj nález přednesl soudci a kdo vynesl	175

	The bitter sentence of poor Clarence' death? Before I be convict by course of law, To threaten me with death is most unlawful. I charge you, as you hope to have redemption By Christ's dear blood shed for our grievous sins, That you depart and lay no hands on me. The deed you undertake is damnable.	180
1.MURDERER	What we will do, we do upon command.	
2.MURDERER	And he that hath commanded is our King.	185
CLARENCE	Erroneous vassals! The great King of kings Hath in the tables of his law commanded That thou shalt do no murder. Will you then Spurn at his edict and fulfil a man's? Take heed! For he holds vengeance in his hand To hurl upon their heads that break his law.	190
2.MURDERER	And that same vengeance doth he hurl on thee For false forswearing, and for murder too; Thou didst receive the sacrament to fight In quarrel of the house of Lancaster.	195
1.MURDERER	And like a traitor to the name of God Didst break that vow; and with thy treacherous blade Unripp'dst the bowels of thy sov'reign's son.	
2.MURDERER	Whom thou wast sworn to cherish and defend.	
1.MURDERER	How canst thou urge God's dreadful law to us, When thou hast broke it in such dear degree?	200
CLARENCE	Alas! For whose sake did I that ill deed? For Edward, for my brother, for his sake. He sends you not to murder me for this, For in that sin he is as deep as I. If God will be avenged for the deed, O, know you yet He doth it publicly. Take not the quarrel from His pow'rful arm; He needs no indirect or lawless course To cut off those that have offended Him.	205
1.MURDERER	Who made thee then a bloody minister When gallant-springing brave Plantagenet, That princely novice, was struck dead by thee?	
CLARENCE	My brother's love, the devil, and my rage.	
1.MURDERER	Thy brother's love, our duty, and thy faults, Provoke us hither now to slaughter thee.	215

	hořký rozsudek smrti nad Clarcem? Než budu právoplatně odsouzen, hrozit mi smrtí odporuje právu. Chcete-li dojít spásy, prosím vás, při krvi, kterou za nás prolil Kristus, odejděte a nezabíjejte mě. Tím činem zatratíte sami sebe.	180
1. VRAH	Děláme jen to, co nám poručili.	
2. VRAH	Děláme, co nám přikázal náš král.	185
CLARENCE	Myslete trochu. Nejvyšší král králů nám v jednom ze svých přikázání říká: „Nezabíješ!“ Chcete se protivit Bohu a poslouchat člověka? Chcete vyvolat boží hněv? Bůh trestá ty, kteří porušují jeho zákon.	190
2. VRAH	I vás potrestá za to, že jste křivě přisahal a pak vraždil. Před oltářem jste sliboval, že budete vždy stát v bojích na straně rodu Lancasterů.	195
1. VRAH	A pak jste svatej slib bezbožně zrušil a zrádně mečem břicho rozpáral synovi svého krále Jindřicha.	
2. VRAH	Kterýho jste měl milovat a bránit.	
1. VRAH	Proč na nás svoláváte boží hněv, když sám jste ho rozhněval ještě víc?	200
CLARENCE	A pro koho jsem tohle všechno dělal? Pro bratra Edwarda. Jistě vás teď neposlal, abyste mě zavraždili za hřích, jenž na něm leží jako na mně. Chce-li mě Bůh za moje činy trestat, pak, uvidíte, udělá to sám. Nemusíte to dělat za něho. On neužívá nezákonných cest k zničení těch, kdo se mu protiví.	205
1. VRAH	A co vás vedlo k tomu, abyste zavraždil toho mladičkého prince, naději rodu Plantagenetů?	
CLARENCE	Láska k bratrovi, nenávist a ďábel.	
1. VRAH	Pak my z lásky k vašemu bratrovi máme povinnost zabít zase vás.	215

CLARENCE	If you do love my brother, hate not me; I am his brother, and I love him well. If you are hir'd for meed, go back again, And I will send you to my brother Gloucester, Who shall reward you better for my life Than Edward will for tidings of my death.	220
2.MURDERER	You are deceiv'd: your brother Gloucester hates you.	
CLARENCE	O, no, he loves me, and he holds me dear. Go you to him from me.	
1.MURDERER	Ay, so we will.	225
CLARENCE	Tell him when that our princely father York Bless'd his three sons with his victorious arm And charg'd us from his soul to love each other, He little thought of this divided friendship. Bid Gloucester think of this, and he will weep.	230
1.MURDERER	Ay, millstones; as he lesson'd us to weep.	
CLARENCE	O, do not slander him, for he is kind.	
1.MURDERER	Right, as snow in harvest. Come, you deceive yourself: 'Tis he that sends us to destroy you here.	235
CLARENCE	It cannot be; for he bewept my fortune And hugg'd me in his arms, and swore with sobs That he would labour my delivery.	
1.MURDERER	Why, so he doth, when he delivers you From this earth's thralldom to the joys of heaven.	240
2.MURDERER	Make peace with God, for you must die, my lord.	
CLARENCE	Have you that holy feeling in your souls To counsel me to make my peace with God, And are you yet to your own souls so blind That you will war with God by murd'ring me? O, sirs, consider: they that set you on To do this deed will hate you for the deed.	245
2.MURDERER	What shall we do?	
CLARENCE	Relent, and save your souls.	
1.MURDERER	Relent! No, 'tis cowardly and womanish.	250
CLARENCE	Not to relent is beastly, savage, devilish. Which of you, if you were a prince's son, Being pent from liberty as I am now, If two such murderers as yourselves came to you, Would not entreat for life?	255

CLARENCE	Pro lásku k bratrovi mě mějte rádi, neboť já svého bratra miluji. A jestli vám jde o odměnu, pošlu vás za svým bratrem Richardem a ten vám zaplatí víc za můj život, než vám Edward zaplatí za moji smrt.	220
2. VRAH	Váš bratr Richard? Ten vás nenávidí.	
CLARENCE	Ne, ne, ten mě má rád a váží si mě. Jen jděte za ním.	
1. VRAH	Však my za ním půjdem.	225
CLARENCE	Řekněte mu, že když nám, svým třem synům, otec York žehnal po svém vítězství a nabádal nás ke vzájemné lásce, netušil, jak se rozhádáme. Stačí mu tohle říct a bude naměkko.	230
1. VRAH	On není měkkota, je jako my.	
CLARENCE	Nepomlouvejte ho. Je mírný, vlídný.	
1. VRAH	Ano, mírný jak při žních vánice. Jste vedle, pane. On nás posílá za váma, abysme vás vodkrouhli.	235
CLARENCE	To jistě ne! Vždyť mě tak litoval, objímal mě a dušoval se, že udělá vše, aby mě dostal ven.	
1. VRAH	Dostane vás z tohohle slzavýho údolí ven, rovnou až do nebe.	240
2. VRAH	Smířte se s Bohem. Zemřít musíte.	
CLARENCE	Jste-li tak zbožní, že mi radíte, abych se smířil s Bohem, jak je možné, že chcete spáchat tak bezbožný čin a zabít mě? Pánové, uvažte, ten, který si vás pro tu práci najal, vás za ni bude strašně nenávidět.	245
2. VRAH	Co máme dělat?	
CLARENCE	Se mnou se slitovat a sebe spasit.	
1. VRAH	Slitování znají jenom srabové a ženský.	250
CLARENCE	Nezná ho jenom divoch, zvěř a peklo. Kdybyste na tom byli jako já, synové krále uvěznění v kobce, kdyby za vámi přišli vrahové, vy byste neprosili o život?	255

- (*To 2. murderer*) My friend, I spy some pity in thy looks;
O, if thine eye be not a flatterer,
Come thou on my side and entreat for me,
As you would beg were you in my distress.
A begging prince what beggar pities not? 260
- 2.MURDERER Look behind you, my lord.
- 1.MURDERER (*Stabbing him*) Take that, and that. If all this will not do,
I'll drown you in the malmsey-butt within.
Exit with the body.
- 2.MURDERER A bloody deed, and desperately dispatch'd!
How fain, like Pilate, would I wash my hands 265
Of this most grievous murder!
Re-enter 1. murderer.
- 1.MURDERER How now, what mean'st thou that
thou help'st me not? By heavens, the Duke
shall know how slack you have been!
- 2.MURDERER I would he knew that I had sav'd his brother! 270
Take thou the fee, and tell him what I say;
For I repent me that the Duke is slain.
Exit.
- 1.MURDERER So do not I. Go, coward as thou art.
Well, I'll go hide the body in some hole,
Till that the Duke give order for his burial; 275
And when I have my meed, I will away;
For this will out, and then I must not stay.
Exit.

- (*K 2. vrahovi*) Příteli, pokud si to nenamlouvám,
vidím v tvých očích známky soucitu.
Přidej se ke mně a pros o milost,
jako bys orodoval za sebe.
Když žebrá princ, ustrne se i žebrák. 260
2. VRAH Pozor, je za vámi.
1. VRAH (*Probodne Clarence*) Tumaš. A jestli ti to nestačí,
utopím tě v tom sudu s malvazem.
Odejde s tělem.
2. VRAH Taková řezničina! To je hnus.
Kéž bych si nad tou vraždou jako Pilát 265
moh umýt ruce!
Vrátí se 1. vrah.
1. VRAH Tak co je?
Nehodláš se namáhat?
Řeknu vévodovi, jak jsi mi pomoh.
2. VRAH Měl jsem spíš pomoct jeho bratrovi! 270
Vem si můj podíl a můžeš mu říct,
že lituju, že vévoda je mrtvej.
Odejde.
1. VRAH To já zas ne. Tak běž si, zbabělče.
To tělo schovám do nějaký díry,
než mi vévoda řekne, kam ho pohřbít. 275
Až shrábnu prachy, Londýnu dám kvinde,
až tohle praskne, chci být radši jinde.
Odejde.

ACT II.

SCENE 1.

LONDON. THE PALACE.

Flourish. Enter King Edward, sick, Queen Elizabeth, Dorset, Rivers, Hastings, Buckingham, Grey, and others.

- K. EDWARD Why, so. Now have I done a good day's work.
You peers, continue this united league.
I every day expect an embassy
From my Redeemer to redeem me hence;
And more at peace my soul shall part to heaven, 5
Since I have made my friends at peace on earth.
Hastings and Rivers, take each other's hand;
Dissemble not your hatred, swear your love.
- RIVERS By heaven, my soul is purg'd from grudging hate;
And with my hand I seal my true heart's love. 10
- HASTINGS So thrive I, as I truly swear the like!
- K. EDWARD Take heed you dally not before your king;
Lest He that is the supreme King of kings
Confound your hidden falsehood and award
Either of you to be the other's end. 15
- HASTINGS So prosper I, as I swear perfect love!
- RIVERS And I, as I love Hastings with my heart!
- K. EDWARD Madam, yourself is not exempt from this;
Nor you, son Dorset; Buckingham, nor you:
You have been factious one against the other. 20
Wife, love Lord Hastings, let him kiss your hand;
And what you do, do it unfeignedly.
- ELIZABETH There, Hastings; I will never more remember
Our former hatred, so thrive I and mine!
- EDWARD Dorset, embrace him; Hastings, love Lord Marquis. 25
- DORSET This interchange of love, I here protest,
Upon my part shall be inviolable.
- HASTINGS And so swear I. *(They embrace)*

JEDNÁNÍ II.

SCÉNA 1.

LONDÝN. KRÁLOVSKÝ PALÁC.

Fanfára. Vystoupí nemocný král Edward, královna Alžběta, Dorset, Rivers, Hastings, Buckingham, Grey a další.

- K. EDWARD Dnešní den vykonal jsem dobrou práci.
Pánové, ať vám svornost vydrží.
Mě Spasitel si může povolat
co nevidět k věčnému spasení,
však že jsem smířil na zemi své drahé, 5
smířena vzlétne k nebi i má duše.
Hastingsi, Riversi, dost nenávisti
a rukoudáním přislíbněte si lásku.
- RIVERS Jsem ze své zášti vyléčen a s touto
rukou nabízím svoje přátelství. 10
- HASTINGS Já rovněž tak a stejným oplácím!
- K. EDWARD Král doufá, že se nepřetvařujete.
Ten, kdo je králem králů, by vás jinak
za faleš potrestal tím, že byste
si navzájem přivodili svůj konec. 15
- HASTINGS Dávám svůj život jako záruku!
- RIVERS Já též! Hastingse mám opravdu rád.
- K. EDWARD Ani vás, madam, z toho nevyjímám,
ani vás, Dorsete a Buckinghame.
Všichni jste proti sobě brojili. 20
Ženo, měj ráda Hastingse. Ať ti
políbí ruku. Ale upřímně!
- ALŽBĚTA Hastingsi, naše nepřátelství končí,
jinak ať skončí všechno moje štěstí!
- EDWARD Dorsete, Hastingsi, obejměte se. 25
- DORSET Já přísahám, že alespoň z mé strany
přátelství k vám už bude nezlomné.
- HASTINGS Mohu vám slíbit totéž. *(Obemnou se)*

- K. EDWARD Now, princely Buckingham, seal thou this league
With thy embracements to my wife's allies, 30
And make me happy in your unity.
- BUCKINGH. *(To the Queen)* Whenever Buckingham doth turn his hate
Upon your Grace, but with all duteous love
Doth cherish you and yours, God punish me
With hate in those where I expect most love! 35
When I have most need to employ a friend
And most assured that he is a friend,
Deep, hollow, treacherous, and full of guile,
Be he unto me! This do I beg of God
When I am cold in love to you or yours. 40
They embrace.
- K. EDWARD A pleasing cordial, princely Buckingham,
Is this thy vow unto my sickly heart.
There wanteth now our brother Gloucester here
To make the blessed period of this peace.
Enter Ratcliffe, and Richard.
- BUCKINGH. And, in good time, 45
Here comes Sir Richard Ratcliffe and the Duke.
- RICHARD Good morrow to my sovereign king and Queen;
And, princely peers, a happy time of day!
- K. EDWARD Happy, indeed, as we have spent the day.
Gloucester, we have done deeds of charity, 50
Made peace of enmity, fair love of hate,
Between these swelling wrong-incensed peers.
- RICHARD A blessed labour, my most sovereign lord.
Among this princely heap, if any here,
By false intelligence or wrong surmise, 55
Hold me a foe –
If I unwittingly, or in my rage,
Have aught committed that is hardly borne
To any in this presence, I desire
To reconcile me to his friendly peace: 60
'Tis death to me to be at enmity;
I hate it, and desire all good men's love.
First, madam, I entreat true peace of you,
Which I will purchase with my duteous service;
Of you, my noble cousin Buckingham, 65
If ever any grudge were lodg'd between us;
Of you, and you, Lord Rivers, and of Dorset,

- K. EDWARD A teď ty, Buckinghame, obejmi se
na usmířenou s přáteli mé ženy, 30
ať mi svým svazkem uděláte radost.
- BUCKINGH. *(K Alžbětě)* Kdyby Buckingham někdy pojal zášť
k vám, Jasnosti, a vašim přátelům,
jež mám povinnost milovat, ať mě
mí nejbližší s odporem odvrhnou, 35
ať přítel, na nějž nejvíc spoléhám,
v nejvyšší nouzi odmítne mi pomoc
a projeví se jako zrádný lotr.
Takový trest ať na mě sešle Bůh,
jestli se proti vám kdy proviním. 40
Obejmou se.
- K. EDWARD Buckinghame, ta slova byla lék,
po němž mé choré srdce pookřálo.
Už chybí jen můj bratr Richard, aby
završil naše šťastné smíření.
Vystoupí Ratcliffe a Richard.
- BUCKINGH. Vy jste ho přivolal! Vévoda je tu 45
a s ním přichází i sir Richard Ratcliffe.
- RICHARD Dobrého rána, Vaše Veličenstva,
i vám, vznešení páni, dobrý den.
- K. EDWARD Je dobrý, bratře. Vskutku dobrý den.
Hodně dobrého se dnes podařilo: 50
urovnat spory, hněv proměnit v lásku
a usmířit ty rozhádané pány.
- RICHARD Tak tomu žehnám, Sire. Jestli snad
někdo ze vzácných lidí zde mě má
na základě nejasných domněnek 55
či falešných zpráv za nepřítele,
pokud jsem omylem či ve vzteku
někomu z přítomných kdy ublížil,
na tomto místě chci ho požádat,
aby mi pokud možno odpustil. 60
Žít v nepřátelství, to je pro mě smrt.
Já toužím po lásce všech dobrých lidí.
Nejdřív vás, madam, prosím, smířme se,
a já vám za to budu věrně sloužit.
Vám rovněž, Buckinghame, bratranče, 65
se omlouvám za všechno zlé, co bylo.
I vám, Riversi, vám též, Dorsete,

	That all without desert have frown'd on me; Dukes, earls, lords, gentlemen – indeed, of all. I do not know that Englishman alive With whom my soul is any jot at odds More than the infant that is born tonight. I thank my God for my humility.	70
ELIZABETH	A holy day shall this be kept hereafter. I would to God all strifes were well compounded. My sovereign lord, I do beseech your Highness To take our brother Clarence to your grace.	75
RICHARD	Why, madam, have I off'red love for this, To be so flouted in this royal presence? Who knows not that the gentle Duke is dead? <i>They all start.</i> You do him injury to scorn his corpse.	80
K. EDWARD	Who knows not he is dead! Who knows he is?	
ELIZABETH	All-seeing heaven, what a world is this!	
BUCKINGH.	Look I so pale, Lord Dorset, as the rest?	
DORSET	Ay, my good lord; and no man in the presence But his red colour hath forsook his cheeks.	85
K. EDWARD	Is Clarence dead? The order was revers'd.	
RICHARD	But he, poor man, by your first order died, And that a winged Mercury did bear; Some tardy cripple bare the countermand That came too lag to see him buried. God grant that some, less noble and less loyal, Nearer in bloody thoughts, an not in blood, Deserve not worse than wretched Clarence did, And yet go current from suspicion! <i>Enter Stanley.</i>	90 95
STANLEY	A boon, my sovereign, for my service done!	
K. EDWARD	I prithee, peace; my soul is full of sorrow.	
STANLEY	I will not rise unless your Highness hear me.	
K. EDWARD	Then say at once what is it thou requests.	
STANLEY	The forfeit, sovereign, of my servant's life; Who slew today a riotous gentleman Lately attendant on the Duke of Norfolk.	100
K. EDWARD	Have I a tongue to doom my brother's death, And shall that tongue give pardon to a slave?	

	vám všem, kdo jste se na mne bezdůvodně mračili, vévodové, lordi, všichni. V Anglii není nikdo, k němuž bych teď cítil více hněvu, nežli cítí dnes večer narozené děťátko. A chvála Bohu za mou pokoru.	70
ALŽBĚTA	Na dnešek budem s láskou vzpomínat. Věřím, že vše se v dobré obrátilo. Můj pane, ještě, prosím, vezměte na milost svého bratra Clarence.	75
RICHARD	Madam, proč sotva jsme se usmířili, mě před králem hned chcete rozzlobit? Kdo tady neví, že je Clarence mrtev? <i>Všichni se vyděsí.</i> Je neslušné se mrtvým vysmívat.	80
K. EDWARD	Kdo neví, že je mrtev! Kdo to ví?	
ALŽBĚTA	Ach, Bože všemohoucí, to je svět!	
BUCKINGH.	Dorsete, jsem tak bledý jako vy?	
DORSET	Jste, pane, není tady kolem nikdo, komu by nezmizela barva z tváří.	85
K. EDWARD	Clarence je mrtev? Ten rozkaz jsem zrušil.	
RICHARD	Jenže on, chudák, na něj stačil zemřít. Nesl ho zřejmě okřídlený posel a ten, který šel s milostí, se loudal a sotva stihl dojít na pohřeb. Bůh ví, že méně oddaní a blízcí, spíš krvelační nežli pokrevní, si bratrův osud nezaslouží míň, a přitom mají plnou důvěru! <i>Vystoupí Stanley.</i>	90 95
STANLEY	Splňte mi prosbu, Sire, za mé služby!	
K. EDWARD	Teď mě nech být. Jsem strašně nešťastný.	
STANLEY	Vyslechněte mě, jinak nevstanu.	
K. EDWARD	Tak rychle vyklop, co ode mě chceš.	
STANLEY	Milost, můj králi, milost pro mého sluhu, jenž dneska zabil ve rvačce služebníka vévody z Norfolku.	100
K. EDWARD	Mám stejným jazykem, kterým jsem k smrti odsoudil bratra, omilostnit sluhu?	

	My brother killed no man – his fault was thought, And yet his punishment was bitter death. Who sued to me for him? Who, in my wrath, Kneel'd at my feet, and bid me be advis'd? Who spoke of brotherhood? Who spoke of love? Who told me how the poor soul did forsake The mighty Warwick and did fight for me? Who told me, in the field at Tewkesbury When Oxford had me down, he rescued me And said 'Dear Brother, live, and be a king'? Who told me, when we both lay in the field Frozen almost to death, how he did lap me Even in his garments, and did give himself, All thin and naked, to the numb cold night? All this from my remembrance brutish wrath Sinfully pluck'd, and not a man of you Had so much race to put it in my mind. But when your carters or your waiting-vassals Have done a drunken slaughter and defac'd The precious image of our dear Redeemer, You straight are on your knees for pardon, pardon; And I, unjustly too, must grant it you. <i>(Stanley rises)</i> But for my brother not a man would speak; Nor I, ungracious, speak unto myself For him, poor soul. The proudest of you all Have been beholding to him in his life; Yet none of you would once beg for his life. O God, I fear thy justice will take hold On me, and you, and mine, and yours, for this! Come, Hastings, help me to my closet. Ah, poor Clarence!	105 110 115 120 125 130
	<i>Exeunt some with King and Queen.</i>	
RICHARD	This is the fruits of rashness. Mark'd you not How that the guilty kindred of the Queen Look'd pale when they did hear of Clarence' death? O, they did urge it still unto the King! God will revenge it. Come, lords, will you go To comfort Edward with our company?	135 140
BUCKINGH.	We wait upon your Grace. <i>Exeunt.</i>	

	Můj bratr provinil se myšlenkou, ne vraždou, a byl za to popraven. Kdo prosil za něj? Kdo mi k nohám pad a snažil se uchlácholit můj hněv? Kdo mluvil o bratrství? O lásce? Kdo připomněl mi, že můj dobrák bratr zradil Warwicka, aby pomoh mně? Kdo vzpomněl na to, jak u Tewkesbury mě zachránil zpod Oxfordova meče, a řek mi: „Bratře, žij a staň se králem!“? Kdo vyprávěl mi o tom, jak my dva leželi v poli, k smrti promrzlí, však on mě do svých šatů zahalil a mrazivou noc přečkal téměř nahý? To vše mi z hlavy vyhnal sprostý hněv a mezi vámi nenašel se nikdo tak čestný, aby mi to připomněl. Jenže když pak váš kočí nebo sluha se proviní tak proti Spasiteli, že v opilosti spáchá hnusnou vraždu, na kolenou prosíte o milost a já ji, i když nechci, udělím. <i>(Stanley vstane)</i> Za mého bratra nikdo neprosil, ani já, nevděčník, ho před sebou neuměl bránit. I nejvyšší z vás mu zůstali v životě hodně dlužni, však nikomu z vás nestál za přímluvu. Bože, mám strach, že za to stihne mě, i vás a všechny, spravedlivý trest. Hastingsi, pomoz mi na lože. Chudák Clarence!	105 110 115 120 125 130
	<i>Odejdou král Edward a královna Alžběta s částí družiny.</i>	
RICHARD	Sem vede zbrklost. Nevšimli jste si, jak královna a její lidé zbledli, když slyšeli o Clarencově smrti? Vždyť oni k tomu krále dohnali! Boží pomsta je nemine. Jdem, páni, utěšit krále v jeho neštěstí.	135 140
BUCKINGH.	Jsmo k vašim službám, pane. <i>Odejdou.</i>	

SCENE 2.
LONDON. THE PALACE

Enter the old Duchess of York, with the Son and Daughter of Clarence.

SON	Good grandam, tell us, is our father dead?	
DUCHESS	No, boy.	
DAUGHTER	Why do you weep so oft, and beat your breast, And cry 'O Clarence, my unhappy son!'	
SON	Why do you look on us, and shake your head, And call us orphans, wretches, castaways, If that our noble father were alive?	5
DUCHESS	My pretty cousins, you mistake me both; I do lament the sickness of the King, As loath to lose him, not your father's death; It were lost sorrow to wail one that's lost.	10
SON	Then you conclude, my grandam, he is dead. The King mine uncle is to blame for it. God will revenge it; whom I will importune With earnest prayers all to that effect.	15
DAUGHTER	And so will I.	
DUCHESS	Peace, children, peace! The King doth love you well. Incapable and shallow innocents, You cannot guess who caus'd your father's death.	
SON	Grandam, we can; for my good uncle Gloucester Told me the King, provok'd to it by the Queen, Devis'd impeachments to imprison him. And when my uncle told me so, he wept, And pitied me, and kindly kiss'd my cheek; Bade me rely on him as on my father, And he would love me dearly as a child.	20 25
DUCHESS	Ah, that deceit should steal such gentle shape, And with a virtuous vizard hide deep vice! He is my son; ay, and therein my shame; Yet from my dugs he drew not this deceit.	30
SON	Think you my uncle did dissemble, grandam?	
DUCHESS	Ay, boy.	
SON	I cannot think it. Hark! What noise is this?	
	<i>Enter Queen Elizabeth, with her hair about her ears; Rivers and Dorset after her.</i>	

SCÉNA 2.
LONDÝN. KRÁLOVSKÝ PALÁC.

Vystoupí stará Vévodkyně z Yorku s Clarencovým Synkem a Dcerkou.

SYNEK	Pověz nám, babičko, táta je mrtvý?	
VÉVODKYNĚ	Ne, není, chlapče.	
DCERKA	Proč tedy pláčeš, lomíš rukama a křičíš: „Clarenci, nešťastný synu!“?	
SYNEK	Proč na nás koukáš, hlavou potřásáš a říkáš nám: „sirotečkové draží“? To neznamená, že je otec mrtvý?	5
VÉVODKYNĚ	Ubožácci mí, to se pletete, já naříkám, že král je nemocný, a pláču nad ním, ne nad vašim otcem. Nad tím, kdo odešel, je marné plakat.	10
SYNEK	Teď jsi se prozradila. A je mrtvý. A může za to strýček král. Pánbůh ho za to potrestá. Budu se moc modlit, aby ho za to potrestal.	15
DCERKA	A já taky.	
VÉVODKYNĚ	Klid, děti, klid! Král vás má rád. Jak byste, hlupáčci malí, nevinní, vy mohli vědět, kdo může za smrt tatínka?	
SYNEK	Víme to, babi. Strýček Richard říkal, že krále donutila královna, aby tatínka zavřel do vězení. A když to strýček říkal, strašně plakal a litoval mě, pusinkoval, a pak mi řekl, že on bude jak můj táta a bude mě mít rád jak vlastního.	20 25
VÉVODKYNĚ	Přetvářka vždycky hezky vypadá, nectnost si nasazuje masku cti! Je to můj syn a má největší hanba, ale tu faleš po mně nepodědil.	30
SYNEK	Myslíš si, babi, že nás strýček klame?	
VÉVODKYNĚ	Ano, zlatíčko.	
SYNEK	To se mi nezdá. Tiše! Kdo to brečí?	
	<i>Vystoupí královna Alžběta, celá rozcuchaná; a za ní Rivers a Dorset.</i>	

ELIZABETH	Ah, who shall hinder me to wail and weep, To chide my fortune, and torment myself? I'll join with black despair against my soul And to myself become an enemy.	35
DUCHESS	What means this scene of rude impatience?	
ELIZABETH	To make an act of tragic violence. Edward, my lord, thy son, our king, is dead. Why grow the branches when the root is gone? Why wither not the leaves that want their sap? If you will live, lament; if die, be brief, That our swift-winged souls may catch the King's, Or like obedient subjects follow him To his new kingdom of ne'er-changing night.	40 45
DUCHESS	Ah, so much interest have I in thy sorrow As I had title in thy noble husband! I have bewept a worthy husband's death, And liv'd with looking on his images; But now two mirrors of his princely semblance Are crack'd in pieces by malignant death, And I for comfort have but one false glass, That grieves me when I see my shame in him. Thou art a widow, yet thou art a mother And hast the comfort of thy children left; But death hath snatch'd my husband from mine arms And pluck'd two crutches from my feeble hands, Clarence and Edward. O, what cause have I, Thine being but a moiety of my moan, To overgo thy woes and drown thy cries?	50 55 60
SON	Ah, aunt, you wept not for our father's death! How can we aid you with our kindred tears?	
DAUGHTER	Our fatherless distress was left unmoan'd; Your widow-dolour likewise be unwept!	65
ELIZABETH	Give me no help in lamentation; I am not barren to bring forth complaints. All springs reduce their currents to mine eyes That I, being govern'd by the watery moon, May send forth plenteous tears to drown the world! Ah for my husband, for my dear Lord Edward!	70
CHILDREN.	Ah for our father, for our dear Lord Clarence!	
DUCHESS	Alas for both, both mine, Edward and Clarence!	
ELIZABETH	What stay had I but Edward? And he's gone.	

ALŽBĚTA	Už navždy budu jenom naříkat, mučit se, osud proklínat a plakat. Černému žalu duši odevzdám a sama sobě budu nepřitelem.	35
VÉVODKYNĚ	Ovládej se. Co znamená ten výstup?	
ALŽBĚTA	Je prologem krutého jednání. Edward, můj pán, tvůj syn, náš král, je mrtev. Jak mohou větve růst bez kořene? Proč listí nevadne, když míza vyschla? Než dlouze plakat, líp je rychle zemřít, ať duše jako věrní poddaní poslušně následují svého krále do nové říše nekončící noci.	40 45
VÉVODKYNĚ	Mám právo trpět stejně jako ty, tvůj vzácný manžel byl přece mé dítě! Já muže oplakala, ale mohla se těšit z jeho živých podobizen. Dvě zrcadla, zračící mužovu vznešenou podobu, jsou napadrté, a jako útěcha mi zbyl ten střep, na nějž je, běda, hanba pohledět. Jsi vdova, ale zůstala jsi matkou a můžeš radovat se ze svých dětí; mně ale smrt ukradla manžela a z chabých rukou vyrvala dvě berly, Clarence s Edwardem. Já mohla bych dvakrát víc naříkat než ty, když mám dvakrát víc důvodů být zoufalá!	50 55 60
SYNEK	Když nám tatínek umřel, tetičko, neplakala jste, a my máme plakat?	
DCERKA	Netrápilo vás, že jsme osiřeli, tak my nebudem plakat, že jste vdova!	65
ALŽBĚTA	Mně nemusíte s pláčem pomáhat, já nevyschla a nářků rodím dost. V mých očích slévají se prameny, a až Luna zavelí k odlivu, slzami budu s to zavodnit svět! Pro svého nejdražšího Edwarda!	70
DĚTI	My pro drahého otce Clarence.	
VÉVODKYNĚ	Já pro syny: Edwarda s Clarcem!	
ALŽBĚTA	Edward byl moje všechno! A je mrtev!	

CHILDREN.	What stay had we but Clarence? And he's gone.	75
DUCHESS	What stays had I but they? And they are gone.	
ELIZABETH	Was never widow had so dear a loss.	
CHILDREN.	Were never orphans had so dear a loss.	
DUCHESS	Was never mother had so dear a loss. Alas, I am the mother of these griefs! Their woes are parcell'd, mine is general. She for an Edward weeps, and so do I: I for a Clarence weep, so doth not she. These babes for Clarence weep, and so do I: I for an Edward weep, so do not they.	80
	Alas, you three on me, threefold distress'd, Pour all your tears! I am your sorrow's nurse, And I will pamper it with lamentation.	85
DORSET	Comfort, dear mother. God is much displeas'd That you take with unthankfulness his doing. In common worldly things 'tis called ungrateful With dull unwillingness to repay a debt Which with a bounteous hand was kindly lent; Much more to be thus opposite with heaven, For it requires the royal debt it lent you.	90
RIVERS	Madam, bethink you, like a careful mother, Of the young prince your son. Send straight for him; Let him be crown'd; in him your comfort lives. Drown desperate sorrow in dead Edward's grave, And plant your joys in living Edward's throne.	100
	<i>Enter Richard, Buckingham, Stanley, Hastings, and Ratcliffe.</i>	
RICHARD	Sister, have comfort. All of us have cause To wail the dimming of our shining star; But none can help our harms by wailing them. Madam, my mother, I do cry you mercy; I did not see your Grace. Humbly on my knee I crave your blessing. <i>(Kneels)</i>	105
DUCHESS	God bless thee; and put meekness in thy breast, Love, charity, obedience, and true duty!	
RICHARD	Amen! <i>(Aside)</i> And make me die a good old man! That is the butt end of a mother's blessing; I marvel that her Grace did leave it out.	110
BUCKINGH.	You cloudy princes and heart-sorrowing peers, That bear this heavy mutual load of moan, Now cheer each other in each other's love.	

DĚTI	Clarence byl naše všechno! A je mrtev!	75
VÉVODKYNĚ	Oba mi byli vším! A teď jsou mrtvi!	
ALŽBĚTA	Zažila někdy vdova větší žal?	
DĚTI	Zažili sirotci kdy větší žal?	
VÉVODKYNĚ	A zažila kdy matka větší žal? Vždyť matkou jejich trápení jsem já. Jejich trýzně se ve mně násobí. Ta pláče pro Edwarda, a já též. Já pláču pro Clarence, ona ne. Ty pláčou pro Clarence, a já též. Já pro Edwarda pláču, oni ne.	80
	Tak na mě, třikrát zoufalou, vy tři svůj smutek naložte a já ho všechn jak chůva žalu pláčem nakojím.	85
DORSET	Upokojte se, matko. Boží vůli se není radno protivit. A Bůh by mohl považovat za nevděk, když vy to, co vám štědře propůjčil, se nechotně bráníte mu vrátit. A ještě k tomu nebi spíláte, jež od vás chce jen zpět královský dluh.	90
RIVERS	Madam, myslete jako správná matka na svého syna. Dejte pro něj poslat a co nejdřív ho korunujeme králem. Pohřbete smutek s králem Edwardem, a radujte se s králem Edwardem.	100
	<i>Vystoupí Richard, Buckingham, Stanley, Hastings a Ratcliffe.</i>	
RICHARD	Klid, sestro. Všichni máme důvod k žalu, že padla naše nejjasnější hvězda. Nářkem s tím ale nezmůžeme nic. Matko, odpusťte, neviděl jsem vás. Pokorně kleknu si a poprosím o vaše požehnání. <i>(Klekne si)</i>	105
VÉVODKYNĚ	Bůh s tebou. Kéž ti duši naplní mírností, láskou, pokorou a vděkem!	
RICHARD	Amen! <i>(Stranou)</i> A zemři jako dobrý člověk! Tím všechny matky požehnání končí. Nechápu, proč ta má to nedělá.	110
BUCKINGH.	Zachmuřená a smutná společnosti, všichni, kdo sdílíme bolest a žal, pomáhejme si navzájem svou láskou.	

	Though we have spent our harvest of this king, We are to reap the harvest of his son. The broken rancour of your high-swol'n hearts, But lately splinter'd, knit, and join'd together, Must gently be preserv'd, cherish'd, and kept. Me seemeth good that, with some little train, Forthwith from Ludlow the young prince be fet Hither to London, to be crown'd our King.	115 120
RIVERS	Why with some little train, my Lord of Buckingham?	
BUCKINGH.	Marry, my lord, lest by a multitude The new-heal'd wound of malice should break out, Which would be so much the more dangerous By how much the estate is green and yet ungovern'd; Where every horse bears his commanding rein And may direct his course as please himself, As well the fear of harm as harm apparent, In my opinion, ought to be prevented.	125 130
RICHARD	I hope the King made peace with all of us; And the compact is firm and true in me.	
RIVERS	And so in me; and so, I think, in an. Yet, since it is but green, it should be put To no apparent likelihood of breach, Which haply by much company might be urg'd; Therefore I say with noble Buckingham That it is meet so few should fetch the Prince.	135
HASTINGS	And so say I.	140
RICHARD	Then be it so; and go we to determine Who they shall be that straight shall post to Ludlow. Madam, and you, my sister, will you go To give your censures in this business? <i>Exeunt all but Buckingham and Richard.</i>	
BUCKINGH.	My lord, whoever journeys to the Prince, For God sake, let not us two stay at home; For by the way I'll sort occasion, As index to the story we late talk'd of, To part the Queen's proud kindred from the Prince.	145
RICHARD	My other self, my counsel's consistency, My oracle, my prophet, my dear cousin, I, as a child, will go by thy direction. Toward Ludlow then, for we'll not stay behind. <i>Exeunt.</i>	150

	Žeň jednoho krále je sklizena, však jeho syn dá novou úrodu. Rána, z níž vyhřezlo nepřátelství, nedávno zašitá a ošetřená, se musí opatrovat, a ne jítřit, a proto navrhuji, aby princ s malou družinou přišel z Ludlow sem do Londýna, kde bude korunován.	115 120
RIVERS	Proč s malou družinou, Buckinghame?	
BUCKINGH.	Veliký průvod by moh čerstvou ránu nepřátelství zas otevřít, a to by bylo moc nebezpečné, zvláště když jsou poměry teď neuspořádané a každý kuň, zbavený pevné ruky, si může běžet po svém, po libosti, což, obávám se, může způsobit problémy, kterým radno předejít.	125 130
RICHARD	Já věřím, že král všechny usmířil; můj postoj zůstává v té věci pevný.	
RIVERS	Můj rovněž, a jak doufám, i nás všech. Přesto ten smír je příliš čerstvá věc a nic ho nesmí ohrozit, což by veliký průvod s králem asi mohl. Proto souhlasím s Buckinghamem, aby přivezlo prince co nejméně lidí.	135
HASTINGS	Moje řeč.	140
RICHARD	Tak budiž, je však třeba rozhodnout, kdo do Ludlow pro prince pojede. Madam, i vy, sestro, půjdete s námi poradit nám v té záležitosti? <i>Odejdou všichni kromě Buckingham a Richarda.</i>	
BUCKINGH.	Pane, ať už tam jede kdokoli, my dva nesmíme zůstat pozadu. Naskýtá se tu šance udělat, co jsme si řekli: nedovolit, aby se královna banda spřáhla s princem.	145
RICHARD	Mé druhé já, můj příteli, můj rádce, můj věrozvěste, moje orákulum, ve všem jak dítě dám se řídit tebou. Tak jedem. Stranou nezůstaneme. <i>Odejdou.</i>	150

SCENE 3.
LONDON. A STREET.

Enter 1. citizen at one door, and 2. citizen at the other.

1. CITIZEN Good morrow, neighbour. Whither away so fast?
2. CITIZEN I promise you, I scarcely know myself.
Hear you the news abroad?
1. CITIZEN Yes, that the King is dead.
2. CITIZEN Ill news, by'r lady; seldom comes the better.
I fear, I fear 'twill prove a giddy world. 5
Enter 3. citizen.
3. CITIZEN Neighbours, God speed!
1. CITIZEN Give you good morrow, sir.
3. CITIZEN Doth the news hold of good King Edward's death?
2. CITIZEN Ay, sir, it is too true; God help the while!
3. CITIZEN Then, masters, look to see a troublous world.
1. CITIZEN No, no; by God's good grace, his son shall reign. 10
3. CITIZEN Woe to that land that's govern'd by a child.
1. CITIZEN In him there is a hope of government,
Which, in his nonage, council under him,
And, in his full and ripened years, himself,
No doubt, shall then, and till then, govern well. 15
1. CITIZEN So stood the state when Henry the Sixth
Was crown'd in Paris but at nine months old.
3. CITIZEN Stood the state so? No, no, good friends, God wot;
For then this land was famously enrich'd
With politic grave counsel; then the King 20
Had virtuous uncles to protect his Grace.
1. CITIZEN Why, so hath this, both by his father and mother.
3. CITIZEN Better it were they all came by his father,
Or by his father there were none at all;
For emulation who shall now be nearest 25
Will touch us all too near, if God prevent not.
O, full of danger is the Duke of Gloucester!
And the Queen's sons and brothers haught and proud;
And were they to be rul'd, and not to rule,
This sickly land might solace as before. 30
1. CITIZEN Come, come, we fear the worst; all will be well.

SCÉNA 3.
LONDÝN. NA ULICI.

Vystoupí 1. občan z jedné a 2. občan z druhé strany.

1. OBČAN Dobrýtro, sousede. Kam se tak ženete?
2. OBČAN Prosím vás. Já jsem celý bez sebe.
Víte to už?
1. OBČAN A co? Že zemřel král?
2. OBČAN No právě. Hrůza. Strašná novina.
Bojím se, že teď přijdou špatný časy. 5
Vystoupí 3. občan.
3. OBČAN Sousedé, buďte zdraví!
1. OBČAN Dobrý den.
3. OBČAN Už se to potvrdilo, že král zemřel?
2. OBČAN Je to tak, pane. Bůh nám pomáhej!
3. OBČAN Bojím se, přátelé, že začne mela.
1. OBČAN Proboha ne, povládne mladý princ. 10
3. OBČAN Ubohá země, které vládne dítě.
1. OBČAN Ale on je nadějí do budoucna.
Na začátku mu bude pomáhat
při vládě rada, a až dospěje,
povládne sám, a já věřím, že dobře. 15
2. OBČAN Jak Jindřich Šestý, ten byl korunován
v Paříži už v devíti měsících.
3. OBČAN Však v jakých podmínkách! Ne, přátelé.
Anglie byla tehdy bohatá
a státní rada moudrá. Tehdy král 20
měl kolem sebe úctyhodné strýce.
1. OBČAN To má, z otcovy i z matčiny strany.
3. OBČAN Bylo by líp, kdyby je měl jen z jedné.
Z otcovy strany, nebo z matčiny.
Jestli se totiž začnou hádat o to, 25
kdo stojí blíž, Pánbůh nám pomáhej.
Z vévody z Gloucesteru, Richarda, jde strach!
A z královniných příbuzných jde hrůza.
Jenom až těmhle někdo vezme moc,
bude si Anglie moct oddechnout. 30
1. OBČAN Zbytečné strachy. Nic se nestane.

3. CITIZEN When clouds are seen, wise men put on their cloaks;
When great leaves fall, then winter is at hand;
When the sun sets, who doth not look for night?
Untimely storms make men expect a dearth. 35
All may be well; but, if God sort it so,
'Tis more than we deserve or I expect.
2. CITIZEN Truly, the hearts of men are full of fear.
You cannot reason almost with a man
That looks not heavily and full of dread. 40
3. CITIZEN Before the days of change, still is it so;
By a divine instinct men's minds mistrust
Ensuing danger; as by proof we see
The water swell before a boist'rous storm.
But leave it all to God. Whither away? 45
2. CITIZEN Marry, we were sent for to the justices.
3. CITIZEN And so was I; I'll bear you company.
Exeunt.

SCENE 4.
LONDON. THE PALACE.

*Enter the Archbishop of York, the young Duke of York,
Queen Elizabeth, and the Duchess of York.*

- ARCHBISHOP Last night, I hear, they lay at Stony Stratford,
And at Northampton they do rest tonight;
Tomorrow or next day they will be here.
- DUCHESS I long with all my heart to see the Prince.
I hope he is much grown since last I saw him. 5
- ELIZABETH But I hear no; they say my son of York
Has almost overta'en him in his growth.
- YORK Ay, mother; but I would not have it so.
- DUCHESS Why, my good cousin? It is good to grow.
- YORK Grandam, one night as we did sit at supper, 10
My uncle Rivers talk'd how I did grow
More than my brother. 'Ay,' quoth my uncle Gloucester
'Small herbs have grace: great weeds do grow apace.'
And since, methinks, I would not grow so fast,
Because sweet flow'rs are slow and weeds make haste. 15

3. OBČAN Když začne hřmít, je rozumné se schovat.
Když žlutne listí, brzy bude zima.
Když slunce zapadá, lze čekat noc.
Přívaly deště hrozí povodní. 35
Nemusí se stát nic, v tom případě
nás ale Pánbůh bude mít moc rád.
2. OBČAN Pravda je, že jsou lidi vyplašení.
Nepotkáš na ulici člověka,
který by dneska neměl nahnáno. 40
3. OBČAN Tak je to vždycky, když má přijít změna.
Nějaký instinkt lidem napoví,
že hrozí nebezpečí, jako když
před bouřkou začne foukat prudký vítr.
Nechme to Pánubohu. Kampak jdete? 45
2. OBČAN K soudu. Jsem předvolaný jako svědek.
3. OBČAN Já taky. Můžu se k vám připojit?
Odejdou.

SCÉNA 4.
LONDÝN. KRÁLOVSKÝ PALÁC.

*Vystoupí Arcibiskup z Yorku, mladý Vévoda z Yorku,
královna Alžběta a Vévodkyně z Yorku.*

- ARCIBISKUP Včera přespali v Stony Stratfordu
a dneska dojedou do Northamptonu.
Zítří či pozítří už budou zde.
- VÉVODKYNĚ Těším se, že zas prince uvidím.
Už bude, doufám, pěkně veliký. 5
- ALŽBĚTA Prý ne. Říkají, že můj mladší syn
už pomalu staršího přerostl.
- YORK Přerostl jsem ho, ale nejsem rád.
- VÉVODKYNĚ A proč ne, chlapče? Být velký je dobré.
- YORK Jednou jsem, babi, u večere slyšel
strýčka Riverse vyprávět, že jsem
vyšší než bratr. Na to strýček Richard
povídá: „Malé kvítí voní sladce,
velké je bejlí na močůvce.“ Takže
nechci růst rychle, abych nebyl bejlí. 10

DUCHESSE	Good faith, good faith, the saying did not hold In him that did object the same to thee. He was the wretched'st thing when he was young, So long a-growing and so leisurely That, if his rule were true, he should be gracious.	20
ARCHBISHOP	And so no doubt he is, my gracious madam.	
DUCHESSE	I hope he is; but yet let mothers doubt.	
YORK	Now, by my troth, if I had been rememb'rd, I could have given my uncle's Grace a flout To touch his growth nearer than he touch'd mine.	25
DUCHESSE	How, my young York? I prithee let me hear it.	
YORK	Marry, they say my uncle grew so fast That he could gnaw a crust at two hours old. 'Twas full two years ere I could get a tooth. Grandam, this would have been a biting jest.	30
DUCHESSE	I prithee, pretty York, who told thee this?	
YORK	Grandam, his nurse.	
DUCHESSE	His nurse? Why she was dead ere thou wast born.	
YORK	If 'twere not she, I cannot tell who told me.	
ELIZABETH	A parlous boy! Go to, you are too shrewd.	35
ARCHBISHOP	Good madam, be not angry with the child.	
ELIZABETH	Pitchers have ears. <i>Enter a Messenger.</i>	
ARCHBISHOP	Here comes a messenger. What news?	
MESENTER	Such news, my lord, as grieves me to report.	
ELIZABETH	How doth the Prince?	
MESENTER	Well, madam, and in health.	40
DUCHESSE	What is thy news?	
MESENTER	Lord Rivers and Lord Grey Are sent to Pomfret, and with them Sir Thomas Vaughan, prisoners.	
DUCHESSE	Who hath committed them?	
MESENTER	The mighty Dukes, Gloucester and Buckingham.	
ARCHBISHOP	For what offence?	45
MESENTER	The sum of all I can, I have disclos'd. Why or for what the nobles were committed	

VÉVODKYNĚ	Ze všeho nejmín hodí se to rčení na toho, který tě s ním škádlil. Co to trvalo, než ten chlapec vyrostl. Byl jako za groš kudla. Kdyby mělo platit, co řekl, byl by lepší, než je.	20
ARCIBISKUP	On přece není špatný, drahá paní.	
VÉVODKYNĚ	Snad. I když o tom silně pochybuji.	
YORK	Kdybych si vzpomněl, moh jsem strýčkovi ten vtíp o rychlém růstu hezky vrátit a zpražit ho kousavou poznámkou.	25
VÉVODKYNĚ	A jakou, chlapče? Pověz. Chcem ji slyšet.	
YORK	Strýček mi říkal, že moh do dvou hodin po narození kousat kůrky chleba. Jenže já zuby měl až ve dvou letech. Tuhle kousavost bych si neodpustil.	30
VÉVODKYNĚ	Kdo ti to o něm říkal, prosím tě?	
YORK	No přece jeho chůva.	
VÉVODKYNĚ	Ta zemřela, než ty ses narodil!	
YORK	Tak možná mi to řekl někdo jiný.	
ALŽBĚTA	Moc mluvíš, mlč! Přestaň si vymýšlet!	35
ARCIBISKUP	Nezlobte se na dítě, vzácná paní.	
ALŽBĚTA	Kdo ví, co plácne. Stěny mají uši. <i>Vystoupí Posel.</i>	
ARCIBISKUP	Je tady posel. Co nám nesete?	
POSEL	Zprávy, které se zdráhám vyslovit.	
ALŽBĚTA	Princ je nemocný?	
POSEL	Ne, je zdravý, madam.	40
VÉVODKYNĚ	Tak co se děje?	
POSEL	Lord Rivers a lord Gray se sirem Thomasem Vaughanem jsou ve vězení na hradě Pomfretu.	
VÉVODKYNĚ	Kdo je tam zavřel?	
POSEL	Vzácní vévodové, Gloucester a Buckingham.	
ARCIBISKUP	Co provedli?	45
POSEL	Pověděl jsem vám vše, co vím. Proč byli ti vzácní pánové uvězněni,	

	Is all unknown to me, my gracious lord.	
ELIZABETH	Ay me, I see the ruin of my house! The tiger now hath seiz'd the gentle hind; Insulting tyranny begins to jut Upon the innocent and aweless throne. Welcome, destruction, blood, and massacre! I see, as in a map, the end of all.	50
DUCHESS	Accursed and unquiet wrangling days, How many of you have mine eyes beheld! My husband lost his life to get the crown; And often up and down my sons were toss'd For me to joy and weep their gain and loss; And being seated, and domestic broils Clean over-blown, themselves the conquerors Make war upon themselves, brother to brother, Blood to blood, self against self. O, preposterous And frantic outrage, end thy damned spleen, Or let me die, to look on death no more!	55 60 65
ELIZABETH	Come, come, my boy; we will to sanctuary. Madam, farewell.	
DUCHESS	Stay, I will go with you.	
ELIZABETH	You have no cause.	
ARCHBISHOP	<i>(To the Queen)</i> My gracious lady, go. And thither bear your treasure and your goods. For my part, I'll resign unto your Grace The seal I keep; and so betide to me As well I tender you and all of yours! Go, I'll conduct you to the sanctuary. <i>Exeunt.</i>	70

	mi, milostpane, není známo.	
ALŽBĚTA	Bože! Zkáza se řítí na náš rod. Tygr už polapil mé jehňátko a nelítostný tyran dere se na uprázdněný vyděšený trůn. Masakr, rozvrat, krev nás čekají! A konec je až příliš zřetelný.	50
VÉVODKYNĚ	Kolik už musely mé oči vidět krutosti, zla a násilí! Můj muž chtěl získat korunu a ztratil život, synové vynesli mě na štít štěstí a srazili zas do propasti strastí. A když zavládl v zemi mír a oni dobyli vše, co chtěli, rozpoutali vražednou válku bratra proti bratru, krev proti krvi jako šílenci. Děsivá zlobo, dost už, nebo mě nech v klidu zemřít, smrt už vidět nechci!	55 60 65
ALŽBĚTA	Pojď, chlapče, ukryjem se v kostele. Spánembohem.	
VÉVODKYNĚ	Jdu s vámi, počkej na mě.	
ALŽBĚTA	Nemáte důvod.	
ARCIBISKUP	<i>(K Alžbětě)</i> Jděte, vzácná paní. A vemte s sebou všechny cennosti. Tady vám předám státní pečeť, kterou jsem opatroval. Co teď se mnou bude, sám nevím. Kéž to všichni přežijeme! Doprovodím vás do kostela. Pojďme. <i>Odejdou.</i>	70

POZNÁMKY

TEXT A DOBA VZNIKU HRY

Hra byla napsána někdy v letech 1592–1594, zřejmě nedlouho poté, co Shakespeare dokončil třetí díl **Krále Jindřicha VI.**, na který **Král Richard III.** dějově navazuje a završuje Shakespearovu první historickou tetralogii. Tiskem vyšla *Tragédie krále Richarda Třetího a smrt vévody z Clarence* (*The tragedie of kinge Richard the Third with the death of the Duke of Clarence*), jak zní původní nezkrácený název, poprvé anonymně v roce 1597 v kvartovém vydání (zhruba formát A5). Toto „špatné kvarto“, obsahující hru údajně zrekonstruovanou podle vzpomínek herců, se dočkalo dalších sedmi vydání (1598, 1602, 1605, 1612, 1622, 1629, 1634). Foliové vydání souboru všech Shakespearových her z roku 1623 přináší obsáhlejší verzi čítající 3619 řádků. V této podobě je **Král Richard III.** po **Hamletovi** dramatikovou druhou nejdelší hrou. Foliové vydání (zhruba formát A4) obsahuje oproti kvartovému vydání o 200 řádků navíc, ale protože kvartové vydání obsahuje dvacet sedm krátkých pasáží chybějících ve foliovém vydání, rozdíl mezi těmito dvěma texty je pouze 177 řádků. Je pravděpodobné, že kvartové vydání je historicky mladší, je bližší divadelně provozované verzi s nutnými inscenačními škrty, nicméně pro svou délku bylo sotva kdy hráno v úplnosti. Foliové vydání je celkově bližší původní autorské verzi, přičemž dodatečné krácení padá na vrub literární redakci před tiskem, výpadkům při sazbě i určitým cenzurním či autocenzurním zásahům. (Údajně snad bylo vytištěno podle třetího a šestého kvartového vydání s korekcemi podle autorského rukopisu.) Kvartové vydání obsahuje ovšem takové množství chyb, že jde zjevně o text nehotový, který byl vydán pirátsky, bez důkladné revize. Většina moderních kritických vydání proto vychází z autoritativnějšího foliového vydání, které editoři doplňují o důležité pasáže z předchozích kvartových vydání.

Není známo, kdy a kde se **Král Richard III.** poprvé uváděl, odhady se rovněž pohybují mezi lety 1592 a 1594.

VLASTNÍ JMÉNA

Podle překladatelské tradice jsou jména králů i královen (a některá další) uváděna v české podobě (Jindřich, Alžběta), ostatní jména nepřekládáme. Dubletní tvary vlastních jmen, jejichž podoba se v různých kritických vydáních liší, sjednocujeme podle ardenského vydání. Vzhledem k tomu, že řada jednajících postav bývá v originále podle dobového zvyku označována střídavě vlastními jmény a šlechtickými tituly, se s ohledem na české čtenáře a diváky snažíme pro větší přehlednost držet jednoho označení, případně si tam, kde to jde, vypomáháme vnitřní vysvětlivkou.

I/1

2. slunce: Slunce bylo výsostným znakem na erbu krále Edwarda IV. V originále je zvuková shoda slova „sun“ (slunce) se slovem „son“ (syn), kterým některá kritická vydání slovo „sun“ nahrazují.

21. křivý... ošklivec: Ve skutečnosti měl Richard v důsledku těžkého porodu pouze jedno rameno výš než druhé.

32. S úklady už jsem začal: Uváděcí či expoziční monolog, ve kterém postava vystupuje z role a seznamuje publikum se svými plány, je v tradici jak senekovské tragédie, tak i pozdějších středověkých mystérií a moralit.

35. vévodovi z Clarence, / což je můj bratr George: V originále stojí pouze „brother Clarence“. Mísení jmen a šlechtických titulů v originále by mohlo znesnadnit divákovi identifikaci postav, proto volíme cestu vnitřní vysvětlivky.

56. to písmeno: Proroctví v této hře nabývají významu reálných fakt. Věštba se naplní a vrahem synů Edwarda IV. vskutku bude „ten, jehož jméno začíná písmenem G“. Nebude to ale George, vévoda z Clarence, ale vévoda z Gloucesteru, tedy Richard.

64. lady Greyová: Richard s pohrdáním nazývá královnu Alžbětu, bratrovu ženu, jménem jejího prvního manžela, sira lorda Greye, který ve válkách růží bojoval na straně Lancasterů a byl zabit v boji. S prvním mužem měla tři děti. Její tajný sňatek s Edwardem IV. někteří včetně Richarda zpochybňovali, neboť svatba s vdovou byla považována za bigamii. Podobný problém vyvstává v tragédii **Hamlet**.

67. Anthony Woodville, její bratr: V seznamu jednajících osob je uváděn jako hrabě Rivers.

73. Shoreové: Králova milenkou Elizabeth Shoreová, dcera londýnského šerifa, byla s prvním manželem, zlatníkem Williamem Shorem, rozvedena pro jeho impotenci. Byla pak provdána za královského prokurátora. Po smrti krále Edwarda IV. se jí ujal Hastings (**III/1/185**), po jeho smrti se stala milenkou markýze z Dorsetu. Zemřela v bídě asi v roce 1527. Ve hře nevystupuje.

82. urozené: Královna ve skutečnosti už šlechtičnou byla, Shoreovou král do šlechtického stavu nepovýšil.

115. o to se postarám: Dvojnásobná věta v sobě skrývá ironii. Dvojnásobné výroky byly charakteristické pro postavu Hříchu ze středověkých moralit.

153. manžela i otce: Anna Nevilleová (1456–1485) byla druhou dcerou hraběte z Warwicku. Za prince Edwarda, syna Jindřicha VI., ve skutečnosti nebyla vdaná, ale byla s ním pouze zasnoubená. Richardova vina na smrti těchto dvou je z historického hlediska pochybná. Titul „otec“ používá Richard ironicky namísto výrazu „tchán“.

I/2

27. horší to, že on žije: Zde se překlad záměrně odlišuje od originálu, jehož znění je i podle jiných komentátorů pochybné. V originále je výraz „death“ (smrt) a v přesném překladu by měla replika Anny znít: „ať je pro ni (jeho ženu) horší jeho smrt, než je pro mne smrt mého manžela...“ Když si ale Anna toto své prorocké

vzývání později připomíná a sama sebe parafrázuje, věta zní: „ať je / víc nešťastná, že žiješ, než jsem já / teď zoufalá, že jsi mi zabil muže (IV/1/74). Ztotožňujeme se zde s názorem komentátorů z vydání hry v New Cambridge Shakespeare (1954), kteří se oproti (možná chybnému) znění originálu drží jak vnitřní logiky textu, tak i psychologické logiky postavy.

29. Chertsey: Městečko u Londýna na jižním břehu Temže, kde býval klášter.

56. čerstvě krvácejí: Podle dobové pověry se rány zavražděných v přítomnosti vraha otvíraly. V Holinshedově kronice se píše, že mrtvola krále Jindřicha VI., vystavená v katedrále svatého Pavla, krvácela.

134. proti přírodě: V metaforice hry se několikrát objevuje kontrast mezi čistou a neporušenou přírodou a lidskou zkažeností.

142. Plantagenet: Richard připomíná rod, jenž se potomky krále Edwarda III. (1327–1377) rozvětvil na rod Lancasterů (Jan z Gentu, vévoda z Lancasteru) a Yorků (Edmund z Langley, vévoda z Yorku).

150. smrtelně nakazily: V originále si Anna přeje, aby její oči byly „baziliško-ové“ a Richarda zabily. Bazilišek je mytický had, jehož uštknutí je smrtelné.

154. dětský pláč: Až nápadně často o sobě Richard mluví jako o dítěti. Je to jistě součástí jeho pokrytecké hry, ale není vyloučené, že do jeho řeči pronikají i léty zasutá příkoří z dětství, a Richard tak nevědomky odhaluje své skutečné nitro.

201. Kdo přijímá, ještě nic nedává: Richard naplňuje cíl, který si dal (I/1/152) a v jehož úspěch zřejmě ani sám nevěřil. Získá si Annu nejen svou inteligencí a výmluvností, ale koupí si ji i drahým dárkem.

212. do mého domu: V originále je pojmenováno Richardovo londýnské sídlo Crosby Place v ulici Bishopsgate.

227. na hřbitov: V originále jako cíl cesty uveden karmelitánský klášter Bílých bratří, k němuž přiléhá hřbitov.

241. před čtvrt rokem: Jindřich VI. byl ve skutečnosti pohřben 23. 5. 1471, pouhé tři týdny po smrti jeho syna Edwarda u Tewksbury.

Celá 2. scéna, o níž F. X. Šalda ve svém eseji *Genius Shakespeariiv a jeho tvorba* prohlásil, že je „tak smělá, tak odvážná, tak geniálně drzá jako nic v dramatické tvorbě“, je přirozeně Shakespearem zcela vymyšlená.

I/3

1. Sestřičko: V originále je neutrální oslovení „madam“. Oslovení zde konkretizujeme jako pomůcku čtenáři a divákovi, aby se mohl orientovat ve vztazích mezi postavami hry.

14. protektorem: Richard byl jmenován protektorem 4. května 1483, téměř měsíc po smrti krále Edwarda IV.

20. Hraběnka z Richmondu: Lady Margaret, ve hře se neobjevuje. Lord Stanley je její třetí muž. Prvním byl Edmund Tudor, s nímž měla syna, hraběte z Richmondu, pozdějšího krále Jindřicha VII.

37. vašimi bratry: Přestože Alžběta měla bratrů víc, ve hře vystupuje pouze jeden z nich, hrabě Rivers. Markýz z Dorsetu je její syn z prvního manželství.

Dramatik zřejmě omylem považuje i jejího dalšího syna z prvního manželství lorda Greye za jejího bratra. Stejný omyl je i v anonymní *Pravdivé tragédii Richarda Třetího*.

41. všechno bude už jen horší: V této hře mají vážné předtuchy, s lehkým srdcem pronesená proroctví i pokrytecké přísahy (II/1/32) platnost ortelu.

62. švagře: V originále je výraz „brother“ (bratr), který mohl označovat i švagra, podobně jako „otec“ mohlo znamenat „tchán“ (I/1/153).

135. tchána Warwicka / zradil: Clarence se oženil s Warwickovou dcerou Isabelou, sestrou lady Anny, a podporoval Lancastery. Pak se ale zas vrátil k Yorkům.

148. sloužili bychom vám: Nikdo v Richardově okolí není morálně bezúhonný. Dramatik zobrazuje společnost zrádců, pokrytců a oportunistů.

167. Bylas vyhoštěna: Po bitvě u Tewksbury (1471) byla Margaret pět let vězněna v Anglii a poté vyhoštěna do Francie, kde žila do roku 1482. Její role v této hře je zcela smyšlená.

183. dítě: Podle Hallovy kroniky byl Rutland zabit ve dvanácti letech. Ve skutečnosti však zemřel v sedmnácti.

228. svinský netvore: V průběhu hry je Richard nelichotivě označován různými zvířecími jmény. Vzhledem ke kategorii rodu u českých substantiv, výraz „toad“ (ropucha) překládáme jinými nadávkami. Výrazy „kanec“, „vepř“, „svinský“ jsou odvozeny od Richardova šlechtického erbu, na němž byl zobrazen bílý kanec.

I/4

19. mě v pádu strhnul... do vln: Ve svém věšteckém snu Clarence předvídá, že příčinou jeho smrti bude Richard, ale vinu přisuzuje nešťastné náhodě.

26. mince: V originále je uprostřed výčtu podmořských pokladů nesourodý výraz „great anchors“ (velké kotvy). Někteří komentátoři poukazují na možnou chybu tiskaře, který vysázel „anchors“ namísto „ingowes“, výraz ze Spenserovy *Královny víl*, značící „hory zlata“. Přikláníme se k tomuto výkladu.

45. Převozník... / mě... převezl přes řeku žalu: Míjí se řeka Styx, přes níž Charon dopravoval duše zemřelých do podsvětí.

53. stín anděla s plavými vlasy: Míjí se princ Edward, syn Jindřicha VI.

147. pak ho utopíme... v... malvazu: Podivný způsob Clarencovy smrti utopením v sudu malvazu je další ze zdánlivě vymyšlených, ale přitom historicky doložených detailů v pasáži, která je jinak z valné části fiktivní.

262. Tumaš: Clarence je sice na jevišti proboden, ale vražda je dokonána až v zákulisí, kam autor umísťuje většinu násilných činů spáchaných v této hře.

První jednání je snad nejvíce z celé hry svázáno s formálními postupy tradičního divadla, na které Shakespeare navazuje. Po obsahové stránce ale mnohem více čerpá z dramatikovy vlastní invence než z literárních pramenů. Hra začíná tzv. expozičním monologem titulní postavy, ve kterém Richard odhalí svou povahu a zasvětil diváky do svých plánů. V průběhu prvního jednání své plány postupně naplní: získá lady Annu Nevilleovou a odstraní bratra Clarence co první překážku na cestě k trůnu. Dramatik zde představí hlavní postavy. Margaretina kletba

předznamená další průběh děje.

II/1

82. Kdo to ví?: V kvartovém vydání tuto repliku říká Rivers, ve foliovém král Edward IV. Různá kritická vydání se v tomto bodě liší. Přikláníme se k variantě foliového vydání. Král je smutným protagonistou celé této scény a je dramaticky nosné, že v nastalé euforii smíření na svůj rozkaz, byť mezitím odvolaný (87), zapomněl.

89. okřídlený posel: V originále je pojmenován. Je to Merkur, římský posel bohů.

II/2

40. král... mrtev: Shakespeare charakteristicky zhušťuje děj. Ve skutečnosti zemřel Clarence v roce 1478, tedy pět let před smrtí Edwarda IV.

121. Ludlow: Hrad ve Shropshiru, na hranicích Walesu, sídlo waleského prince Edwarda.

148. co jsme si řekli: Buckingham se tu poprvé projevuje jako Richardův společník. Navíc se divák dozvídá o tajném, konspiračním jednání.

II/3

2. Jsem celý bez sebe: Repliku lze chápat i ve významu: „Sám nevím, kam jdu.“ V tomto smyslu ale, jak někteří komentátoři podotýkají, je v rozporu s replikou stejné postavy na konci scény: „(Jdu) k soudu. Jsem předvolaný jako svědek.“

II/4

1. Stony Stratfordu... / Northamptonu: Překlad přebírá znění foliového vydání. V kvartovém vydání jsou místa přehozena a Northampton jako místo vzdálenější od Londýna je zdánlivě logičtěji předřazeno Stony Stratfordu, které je k Londýnu blíže. Někteří komentátoři ale upřednostňují znění foliového vydání, které může naznačovat, že Richard zařídil, aby cesta prince Edwarda do Londýna trvala déle, než bylo nutné. Tento výklad podporuje i stížnost prince Edwarda na klopotnou cestu (III/1/5).

28. kousat kůrky chleba: Princ zde naráží na tradovanou pověst o Richardově narození, podle níž se Richard po dvouletém matčině těhotenství dostal na svět nohama napřed a měl už zuby a dlouhé vlasy.

43. na hradě Pomfretu: Hrad Pomfret v hrabství Yorkshire je zlověstné místo, kde byl v roce 1400 pravděpodobně zavražděn král Richard II. (viz III/3/11).

66. ukryjem se v kostele: Podle Hallovy kroniky se královna Alžběta s mladším synem a dcerami odebrala do Westminsterského opatství, kde vyhledala azyl.

70. státní pečeť: Arcibiskupovi Rotherhamovi svěřil státní pečeť král Edward IV. More ve své *Historii* poukazuje na to, že odevzdat ji královně byl z jeho strany odvážný protistátní čin.

Smrtí krále Edwarda IV. nastává ve struktuře hry fáze kolize. Trůn je uprázdněn a otevírá se otázka, kdo na něj usedne. Postava Richarda sice fyzicky na scéně ustupuje

puje do pozadí, ale v myslích lidí je stále přítomnější.

III/1

54. neporušíte žádnou výsadu: Buckingham jako Richardův společník přebírá iniciativu a projevuje se jako velice schopný demagog.

57. udělám výjimku: Z repliky i jednání postav je patrný narůstající strach.

69. Julius Caesar: Pověst není doložena. Tower začal budovat zřejmě až Vilém Dobyvatel (1066–1087).

79. v jeteli: Originál cituje dobové rčení, které zhruba říká: „Kdo je v mládí moc chytří, ten se stáří nedožije.“

81. sláva polní tráva: Originál obsahuje dvojnásobný výrok: „Bez záznamů nebo morálních kvalit (characters) žije sláva dlouho.“

82. A mnozí skončí pod drnem...: V originále se Richard přirovnává k Neřesti, postavě ze středověkých moralit, která ráda používala dvojnásobných výrazů. Překlad volně převádí dvojsmysl.

86. moudře o ní psal: Princ má asi na mysli Caesarovy *Zápisky (Commentarii)*.

179. sejdem ještě zvlášť: Podle Morovy *Historie* Richard zařídil, aby se všichni ti, kterým nevěřil, sešli na poradě o korunovaci prince Edwarda, zatímco on se zvlášť tajně s hrstkou věrných dohodl na tom, že se stane králem.

185. pusinku: Viz pozn. k I/1/73.

III/2

69. hlavu na mostě: Uťaté hlavy zrádců, nabodnuté na kůlech, byly vystavovány na londýnském mostě.

94. Hastingsi!: Na rozdíl od kvartového vydání není ve foliovém vydání herold osloven jménem. Editoři folia zřejmě považovali použití jména za chybu a nepřikládali mu žádný smysl. Někteří komentátoři ale vidí ve zdvojení jmen autorský záměr. Jména i lidé jsou v Richardově světě zaměnitelná a konfrontace dvou jmenovců s odlišným postavením i různými osudy nepostrádá vzhledem k danému kontextu jistou ironií.

III/3

15. Margaretina kletba: Margaret ovšem do své kletby Greye a Vaughana nezahrnula.

III/4

32. v Holbornu: Londýnská čtvrť, kde býval palác biskupů z Ely.

70. děvkou Shoreovou: Viz pozn. k I/1/73.

98. zpitý plavčík na špicí: Volná parafráze podle *Knihy přísloví* (23.34).

III/5

1. Umíš se třást: Richard není jen herec střídající role, ale i principál či režisér, který pro své představení angažuje a řídí jiné. Zdá se, že jediným protivníkem, před kterým má uchvatitel trůnu respekt a který mu stojí za takto náročně zinscenova-

nou komedii, jsou občané města.

22. hlava zrádce Hastingse: V příkrém kontrastu s komicky odlehčeným výstupem kolem zinscenovaného přeapadení je tato morbidní rekvizita. Richardův monolog nad Hastingsovou hlavou maně připomíná monolog Hamleta nad Yorickovou lebkou.

29. umně zdáním ctnosti halil nectnost: Richard obviňuje Hastingse z toho, co právě sám dělá.

68. přišel trochu pozdě: Tento detail ukazuje Shakespearův geniální smysl pro dokreslení dramatické situace. Vystrašený starosta, který oportunisticky přistoupí na Richardovu intriku, je nakonec ještě jemně pokárán za svou nedochvilnost.

98. Baynardova zámku: Richardovo další londýnské sídlo. Shořelo za velkého požáru v Londýně v roce 1666.

III/7

5. Lucyovou: Edward IV. byl domněle ještě před sňatkem s Alžbětou Greyovou tajně oddán s Elizabeth Lucyovou a měl s ní dítě.

6. na dálku se ženil ve Francii: Diplomatically se jednalo mezi Anglií a Francií i o možném sňatku krále Edwarda IV. s Bonou Savojskou. O tom o chvíli později mluví i Buckingham (180). Na podkladě těchto domněnek se zakládalo nařčení, že Edwardovy děti nebyly legitimní.

15. skotských vítězství: Richard byl v čele vojska, které v roce 1482 dobylo skotské pohraniční město Berwick.

30. proslovy tak vzácných lidí: V originále se starosta vymlouvá na to, že občané jsou zvyklí poslouchat pouze projevy městského syndika, což byl právník ustanovený městskou radou, jehož úkolem bylo dohlížet na dodržování právních předpisů. Ten pak v originále pouze mechanicky opakuje Buckinghamovu řeč. Protože jde o realii u nás neznámou a doslovný převod by mohl zatemnit vyznění scény, v překladu je oním mechanickým tlumočnickem Buckinghamových slov starosta.

36. pár jich křiklo: V originále se neurčitě mluví asi o deseti lidech.

184. za zenitem: Ve skutečnosti bylo Alžbětě Greyové v době svatby dvacet sedm let a měla z prvního manželství tři děti. S Edwardem jich pak měla ještě sedm.

219. Neklejte: Okázalou zbožností připomíná Richard puritány. Je příznačné, že si právě zbožnost oblékl jako tu nejpřípadnější masku v „komedii“ před občany města.

Třetí jednání vypráví o Richardově cestě k moci a ukazuje prostředky, kterých vévoda použil k tomu, aby se zbavil svých protivníků. Je to jednání plné kontrastů a paradoxů, ve kterém se střídají kabinetní intriky se zjevným násilím, demagogie s komedií, tragika s komikou. Zatímco zbavit se hloupého, domýšlivého Hastingse byla pro Richarda hračka, mlčenlivý dav londýnských občanů pro něho představuje skutečnou hrozbu. Za podstatné pomoci Buckinghamu ale Richard dosáhne svého. Vítězstvím lži a násilí ve zkorumpované společnosti vstupuje hra do fáze krize.

IV/1

1. Clarencova dcera: Označení „neteř z rodu Plantagenetů“, které je uvedeno

v originále, s ohledem na čtenáře konkretizujeme.

30. tchyni dvou anglických královen: Tedy Alžběty, manželky syna Edwarda, a Anny, nastávající ženy syna Richarda.

42. za Richmondem: Jindřich Tudor, hrabě z Richmondu (pozdější Jindřich VII.), byl po celou dobu vlády Edwarda IV. v emigraci v Bretani.

49. synovi: Míni syna George, o kterém se mluví později (IV/4/494).

73. až se oženíš: Viz pozn. k I/2/26.

95. osmdesát let: Vévodkyni z Yorku bylo v té době ve skutečnosti šedesát osm let.

IV/2

24. Přejte mi oddech: V tuto chvíli se hra lomí. Dosud věrný a poslušný vykonavatel Richardovy vůle se začíná „cukat“ (31). Richard dosáhl nejvyšší mety, stal se za cenu vražd králem, ale aby si své postavení pojistil, musí vraždit dál (62). Pro Buckinghamu, který dosud jednal z prospěchu a koneckonců pomáhal sice spornému, ale možnému následníkovi trůnu, je tento krok obtížně přijatelný. Od této chvíle Richard zůstává sám a musí spoléhat pouze na sebe a na lidi jiného druhu: „Lepší je obracet se na blbce anebo na šílence“ (28), pro které „peníze jsou argument“ (37).

59. Musím se oženit s bratrovou dcerou: Tedy s Alžbětou, dcerou Edwarda IV. a Alžběty.

86. synem vaší ženy: Zde je míněn Richmond. Viz pozn. I/3/20.

97. Králem?... / rozdávací náladu: Pasáž od verše 97. až po verš 115. ve foliovém vydání chybí, a to zřejmě z cenzurních důvodů. Jakub I. Stuart (1603–1625) zahrnoval svého tehdejšího oblíbence, vévodu z Buckinghamu, dary a statky.

103. Rugemount: Historika je historicky doložena.

111. Co má být, bude: V originálu je na tomto místě Richardova dvojsmyslná poznámka založena na dvojím významu slova „jack“. Buckingham je neodbytný jako panáček na hodinách, který rozeznívá zvonec. „Jack“ ale označuje i nevychovaného hrubce.

118. do Brecknocku: Brecknock bylo sídlo rodiny Buckinghamů ve Walesu.

IV/3

7. propadli lítosti: Richardova vina na smrti mladých princů nebyla nikdy prokázána. Najatý vrah si na práci najal ještě otrlější vrahy a o vraždě nepřímo referuje divákům. Další z hrozných Richardových zločinů se tak opět odehrává mimo zraky diváků.

39. Anna dala světu vale: Příčina smrti Anny Nevilleové není jasná. Podle Hallovy kroniky dal Richard rozhlásit, že zemřela (srov. IV/2/56), a ona se buď utrápila žalem, nebo byla otrávena. Zemřela v březnu 1485, rok po smrti jediného syna, kterého s Richardem měla.

56. Jdi svolat vojsko: Shakespeare navrhl v rychlém sledu sérii Richardových zločinů. Richard musí čelit rostoucí hrozbě. V dramatické struktuře hry postupně

gradu je fáze krize.

IV/4

78. „Ten pes je mrtev.“: Vysoce stylizovaná litanie tří žen má charakter chórického výstupu.

176. beze mě: V originále je výraz Humphrey Hour, které žádný z komentátorů uspokojivě nevysvětlil. Většinou se shodují v tom, že zde jde o nějakou konkrétní narážku, již tehdejší diváci rozuměli. Překládáme podle kontextu.

204. Vy máte dceru jménem Alžběta: Dialog s Alžbětou je pozoruhodnou obdobou „sváděcí scény“ (I/2). Je zřejmé, že Richard hraje o všechno, a stejně jako jeho přesvědčivosti podlehe Alžběta, může jí alespoň na chvíli podlehnout i divák. Komentátoři se přou o to, zda Alžběta souhlasí pouze naoko, či upřímně. Zdá se, že právě takto nejednoznačné vyznění měl dramatik v úmyslu. Scéna má ve hře zcela specifickou dramatickou funkci peripetie.

312. protlouká... cizinou: Dorset uprchl nejprve do Yorkshiru, pak se zúčastnil Buckinghamova neúspěšného povstání a nakonec odplul do Bretaně a přidal se k Richmondovi. V bitvě u Bosworthu ve skutečnosti nebyl. Do Anglie se vrátil až v roce 1484.

366. Při svatém Jiří...: V originále Richard přísahá při podvazkovém řádu. Substitute je nutná vzhledem k omezenému počtu slabik v pětistopém blankversu.

444. Salisbury: Město v hrabství Wiltshire.

456. Změnil jsem názor: Po brilantním výkonu v dialogu s Alžbětou je Richard jako proměnlivý. Zapomíná, co řekl, je roztržitý. Jako by ztrácel o další dění zájem. Postupně sílí pocit konce a zmaru, začíná dramatická fáze katastrofy.

475. Velšan: Richmond byl vnuk Velšana Owena Tudora, jemuž vdova po Jindřichu V. Kateřina z Valois porodila tři syny a dceru. Není známo, zda se kdy vzali.

518. Sir Thomas Lovell: Jde o jinou osobu, než je Richardův kaplan lord Francis Lovell, který ve hře krátce vystupuje (III/5/21).

IV/5

1. otče: Podle komentářů z kritických vydání je oslovení v originále „Sir Christopher“ pouze zdvořilostní. Otec Christofor Urswick byl kaplanem hraběnky z Richmondu, Stanleyovy ženy.

15. Rice ap Thomas: „Ap“ se vyvinulo z „mab“ a znamená „syn“.

Ve čtvrtém jednání dochází ve hře k zásadnímu zvratu. Richard naplní své ambice a stává se králem. Snaha upevnit si své postavení ho ale žene k dalším krutostem, pro které ovšem už nenachází pochopení u svého dosud věrného pomocníka Buckinghamu. Zavražděním dvou princů v dramatické struktuře hry vrcholí krize. Od této chvíle nastává Richardův strmý pád. Jen nakrátko se při rozhovoru Richarda s Alžbětou zdá, že je pád možno odvrátit, ale Richard teď musí čelit nejen vnějšmu nebezpečí, ale i své ochabující vůli.

V/1

10. svátek Všech svatých: Vévoda z Buckinghamu byl popraven 2. 11. 1483 stětím sekyrou.

V/3

19. Znavené slunce: Metaforika slunce, která se objevila v Richardově monologu na začátku, se obloukem vrací zpátky před konečnou bitvou jako Richmondovo šťastné znamení.

64. bělouše Surreyho: Podle kronik měl Richard bílého koně, ale jeho jméno si zřejmě dramatik vymyslel.

179. Svíčka prská: Věta v originále zní: „Svíčka hoří modře.“ To bylo považováno za znamení, že jsou přítomni duchové.

192. tisíc hlasů: Přítomnost duchů ve hře je rovněž prvek převzatý z klasické senekovské tragédie. Richardův monolog svou psychologickou věrohodností i básnickým výrazem tradiční schémata překračuje. Odráží rozbouranou mysl člověka, který prochází rozpadem osobnosti a zůstává na to zcela sám: „Nikdo mě nemá rád, / až umřu, nikdo slzu neuroní.“ (200)

277. podle kalendáře: Podle kronik v den bitvy svítlo slunce.

322. mým švagrem: Některá kritická vydání opravují tiskovou chybu převzatou Shakespearem už z druhého vydání Holinshedovy kroniky, kde místo „brother“ stojí „mother“. Richmonda v Bretani podporoval burgundský vévoda, manžel Richardovy sestry Margaret.

V/4

11. šest Richmondů: Hrabě z Richmondu měl v poli vojáky, kteří se za něho vydávali. Byla to běžná vojenská strategie, ale i jistý projev zbabělosti.

13. Dám království za koně!: Hráč Richard ze sebe shodil strach a letargii a našel v sobě znovu odvahu „vsadit vše na jedinou kartu“.

V/5

19. spojíme bílou růži s červenou: Bílá růže byl heraldický symbol Yorků, červená Lancasterů. Sňatkem Jindřicha Tudora, syna Edmunda Tudora a Margaret z rodu Lancasterů, s Alžbětou, dcerou krále Edwarda IV. z rodu Yorků a Alžběty, lady Greyové, dochází ke spojení obou zneprátelených rodů. S králem Jindřichem VII. se vlády nad Anglií ujímá tudorovská dynastie.

EDIČNÍ POZNÁMKA

Originál hry je vytištěn a překlad byl pořízen podle následujících vydání:

Shakespeare, William: *King Richard III* (<http://shakespeare.thefreelibrary.com>)

Shakespeare, William: *King Richard III* (The Arden Shakespeare, Routledge, 1994)

Shakespeare, William: *Richard III* (The Riverside Shakespeare, 1974)

Shakespeare, William: *Richard III* (Signet Classic, 1964)

S ohledem na čtenáře a pro jeho snadnější orientaci v textu jsme podle uvedených vydání doplnili údaje o místě děje a scénické poznámky; vycházeli jsme z nich též při sestavení anglického glosáře a částečně z nich čerpali i pro závěrečné poznámky.

DALŠÍ LITERATURA

Bejblík, Alois: *Shakespearův svět* (Mladá fronta, 1979)

Chudoba, František: *Knihy o Shakespearovi* (Jan Laichter, 1941)

Lukeš, Milan: *Základy shakespearovské dramaturgie* (Universita Karlova, Praha 1982)

Shakespeare, William: *Král Richard III*. (In *Historie II*, SNKLHU, Praha 1964), přeložil Josef Václav Sládek, poznámky napsal Otakar Vočadlo.

Shakespeare, William: *Richard Třetí*. (In *Šest her, svazek druhý*, Atlantis, Brno 1995), přeložil Zdeněk Urbánek.

Shakespeare, William: *Richard III*. (Evropský literární klub a Euromedia Group. k. s. – Knižní klub, Praha 2004), přeložil a doslov napsal Martin Hilský.

Stříbrný, Zdeněk: *Dějiny anglické literatury I*, (Academia, Praha 1987)

Stříbrný, Zdeněk: *Shakespearovy historické hry* (NČSAV, Praha 1959)

Slovník antické kultury (Svoboda, Praha 1974)

Vodák, Jindřich: *Shakespeare* (Melantrich, 1950)

OBSAH

Předmluva	5
King Richard III	8
Král Richard III.	9
Glossary	220
Poznámky	228
Ediční poznámka	238

WILLIAM
SHAKESPEARE

William
Shakespeare
KING
RICHARD III

KRÁL
RICHARD III.

Z anglického originálu King Richard III přeložil,
poznámkami opatřil a předmluvu napsal Jiří Josek.

Obálku navrhl Aleš Krejča.

Grafická úprava a sazba Jaroslav Hrabě.

Redakce Jana Mertinová.

Vydalo nakladatelství Romeo, Pod Bání 21, 180 00, Praha 8,
jako svou 21. publikaci.

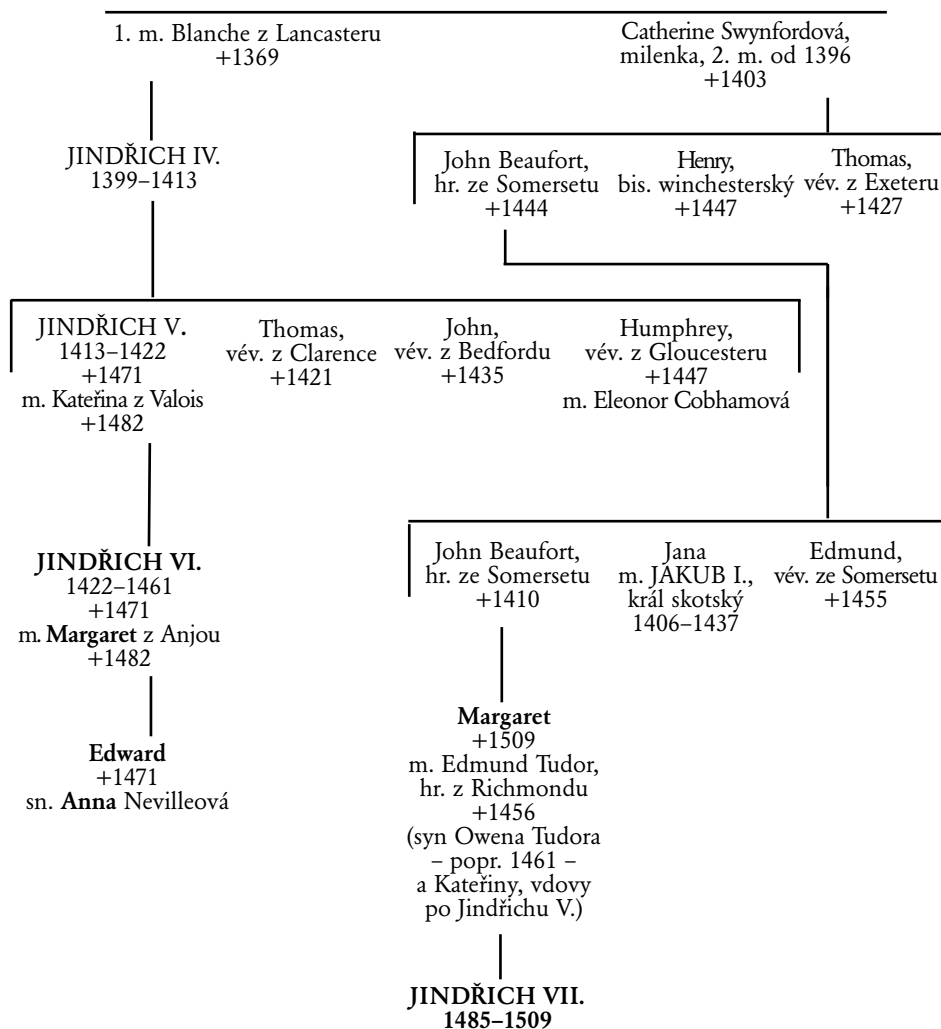
Vytiskly Těšínské papírny, s.r.o.

Vydání první, Praha 2006.

(www.jirijosek.com)

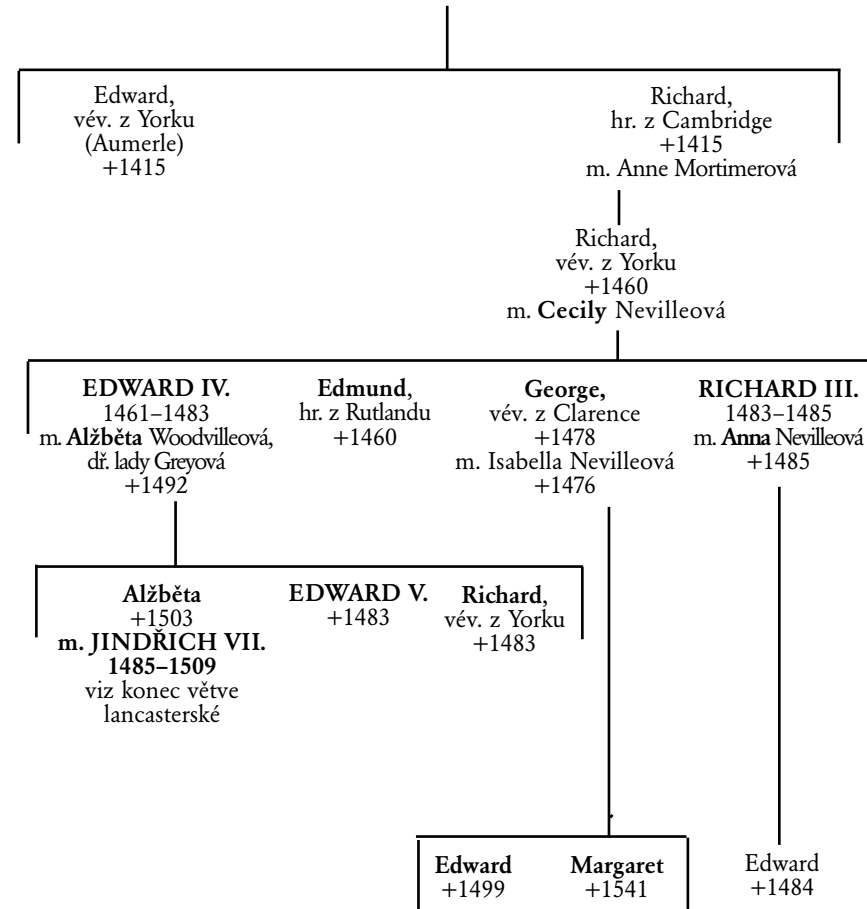
Lancasteři

Jan z Gentu (1340–1399), vév. z Lancasteru,
čtvrtý syn Edwarda III. (1327–1377)

Yorkové

Edmund z Langley (+1402), vév. z Yorku,
pátý syn Edwarda III. (1327–1377)

Pozn. Jména osob, které se vyskytují ve hře Král Richard III. nebo se tu o nich mluví, jsou vtištěna tučně.

Jména králů a královen jsou v českých tvarech.

Sedmým, nejmladším synem Edwarda III. byl Thomas Woodstock, vévoda z Gloucesteru (1355–1397), předek vévodů z Buckinghamu.

Rodokmen není úplný, ale pouze informativní.

m. = manžel/ka; sn. = snoubenka; hr. = hrabě; vév. = vévoda; bis. = biskup